

UNIVERSITATEA REGELE FERDINAND I DIN CLUJ

F 221 / 34
BIBLIOTECA DACOROMANIEI

CONDUSĂ DE SEXTIL PUȘCARU

No. 7.

NUMELE PROPRII CU SUFIXUL -ȘA

DE

NICOLAE DRĂGANU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
MEMBRU CORESP. AL ACADEMIEI ROMÂNE

CLUJ 1933

TIPARUL „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

NUMELE PROPRII CU SUFIXUL -ȘA

De derivatele slave cu sufixul *-ișa* s'a ocupat mai întâiu Fr. Miklosich în *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen* („*Denkschriften der Wiener Akademie der Wissenschaften*”, Phil. hist. Klasse, X — 1860, p. 215—330, [Manulneudruck, Heidelberg, 1927, p. 1—16]) și în *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, II, *Stammbildungslehre*, Wien 1875, p. 340—341.

El le consideră de niște variante cu *-a* ale derivatelor cu sufixul *-și*, care se prezintă în deosebite forme (*-oșa*, *-așa*, *-ișa*, *-ușa*, *-jușa*, *-ișa* sau *-șa*).

Dintre derivatele slave cu forma de sufix *-șa*, pe care le dă Miklosich, unele se găsesc și în românește, astfel: *Balișa* (srb.), *Bogůșa*, *Bokșa* (rus.), *Borše* (ceh.), *Borsza* (pol.), *Drakșa* (srb.), *Jovșa* (srb.), *Lukșa* (srb.), *Mikșa* (srb.), *Nikșa* (srb.) și *Někșa* (bg.), iar bg. *Někșul* are chiar articolul postpus al românescului *Neacșul*.

În cursul lucrării sale Miklosich încearcă să explice din punct de vedere etimologic și radicalele celor mai multe din aceste nume. De cele mai multe ori izbuteste.

Are însă și etimologii greșite.

Lămuriri importante cu privire la derivarea cu sufixul *-șa* (<*-še* < **-chjo*, uneori <*-sjo*) în limbile slavice găsim și la W. Vondrák, *Slavische Grammatik*, I. Band, ed. II, Göttingen, 1924, p. 633—634.

De numele derivate cu sufixul *-șa* în limba bulgară se ocupă G. Weigand în lucrarea sa *Die bulgarischen Rufnamen, ihre Herkunft, Kürzungen und Neubildungen* (XXVI.—XXIX. *Jahresbericht*, p. 104—192), arătând că forma *-șa* a trebuit să se ivească încă în vechea slavă din formele *-iș*, *-iș* și că derivă mai ales în rusă și sârbă, dar și în bulgară.

În cursul lucrării Weigand arată și care sânt radicalele multora din derivatele bulgare cu *-ša*, fiind folositor din acest punct de vedere pentru limba română, când ea se potrivește cu cea bulgară.

Derivate cu *-ša* (scris : *-sa*) găsim și în limba ungurească. De ele s'a ocupat I. Melich în *Magyar Nyelv*, III—1907, p. 169—176 (în cadrele unui articol ceva mai lung, cu titlul *Az Árpádkori beczéző keresztnevek egy csoportjáról*, *ibid.*, p. 165—176). El constată că aceste nume sânt foarte numeroase în limba ungurească, mai ales în sec. XI—XIII. Mai târziu se împuținează. La origine ele sânt nume de botez și nu sânt creațiuni ale limbei ungurești, ci au venit din alte limbi : cele mai multe direct din limbile slave, unde se găsesc întocmai, unele prin Izmaeliți și poate chiar prin Români. La explicarea lor nu este permis să pornim dela limba maghiară, ci în fiecare caz trebuie să căutăm corespondentul slav, explicându-l. Și nu trebuie să uităm că, la diminutivarea numelor proprii, o procedură obișnuită este scurtarea bruscă a numelui respectiv și atașarea sufixului la radicalul alcătuit astfel. Altădată, de ex. la porecle, sufixul se atașază la radicalele obișnuite.

Călăuzit de aceste principii rectifică o samă de etimologii greșite date mai nainte pentru unele din numele ungurești derivate cu sufixul *-sa* și adaogă câteva explicări pentru altele încă nestudiate (*Józsa* sau *Jósa*, *Maksa*, *Miksa*, *Basa*, *Majsa* sau *Moysa*, etc.).

Cu timpul sufixul slav *-ša* a prins rădăcini în limba ungurească, începând să derive în aceasta și din radicale ungurești (*Fehérsa* < *Fehér*).

Arătând că alături de *Fehérsa* (*Regestrum de Várad*, § 169) se găsește ceva mai târziu și forma *Fejércsa*, apoi *Fejércse*, D. Pais în articolul *Szint jelentő melléknevek lappangó kicsinyítői*, apărut în *Magyar Nyelv*, VIII—1912, p. 300—308, mai adaogă la această formă pe *Quexa*¹⁾ — *Kéksa*, apoi

¹⁾ Szamota—Zolnai, *MOkI Sz.*, s. v. *Árpás*.

Kékse și pe *Torsa, Tarsa* ¹⁾, care are mai târziu forma *Tarcsa* și pe care-l derivă din ung. *tar* „virgulatus, virgultus” (cf. *tarka*).

În timpul din urmă Melich a devenit mai maghiarizant. O urmare firească a acestei atitudini este părerea pe care a exprimat-o în *Magyar Nyelv*, X — 1914, p. 194—195 în privința originii lui *-sa* în cele trei nume amintite mai înainte. Deși nici acum nu poate tăgădui că între numele de persoană ungurești sânt unele forme hipocoristice de origine slavă, totuși crede că sufixul *-sa* din *Fehérsa, Kéksa* și *Torsa, Tarsa* „este original unguresc și numai din întâmplare sună la fel cu slavul *-iša*”. „Din sufixul unguresc vechiu *-sa, -se*, s'a dezvoltat mai târziu *-csa ~ -cse*” (cf. *Torsa, Tarsa* > *Tarcsa*; *Fehérsa* > *Fejércsa ~ Fejércse*; *Kéksa* > *Kékcse*). „Sufixul *-csa ~ -cse* din apelative (cf. *oroszláncsa, tolvajcsa*, etc., *TMNy*, 549) și din numele de botez *Borcsa, Marcsa, Julcsa, Tercsa* este forma dezvoltată mai departe a vechiului ung. *-sa*, respectiv *-sa, -se*”.

Cum trebuie privită această schimbare în felul de a judeca al lui Melich, ne lămurește E. Juhász, *Magyar Nyelv*, XXV—1929, p. 271: „I-a fost greu [lui Melich] să forțeze asupra unui mare număr de cuvinte de origine ungurească sufixul slav *-ša*. Dacă citim cu băgare de samă articolul lui Pais, observăm că el a simțit ceea ce a stabilit mai târziu Melich (*Magyar Nyelv*, X, 195): au fost în limba maghiară cuvinte derivate cu sufixul slav *-ša*, dar a fost și un diminutiv *-sa* de origine ungurească”.

Dar, dacă cercetăm numele românești asemănătoare, trebuie să credem că cea dintâiu părere a lui Melich este cea adevărată. Sufixul slav *-ša*, după ce a ajuns să pătrundă în limba ungurească și să fie popular, a putut să derive diminutive și din radicale ungurești, precum și să se desvolte după firea limbii ungurești în *-csa, -cse*, deși n'ar trebui să se uite că în limbile slave se găsește și un diminutiv *-če* (cf. Miklosich, *Vergl. Gramm. der slav. Sprachen*, II, p. 190—

¹⁾ *Regestrum de Várad* § 317, a. 1211.

192, precum și W. Vondrák, *Vergl. slav. Gramm.*, p. 605—627) și că pe acest *-če* > *-cea* îl avem alături de *-ša*, la aceleași nume atât în limbile slave, cât și în cea românească.

Sufixul românesc *-șa* a fost studiat de către cercetătorii noștri mai mult incidental.

Astfel Hasdeu, în *Et. Magn.*, col. 2392—2395, ocupându-se de istoria numelui de familie *Balș*, a cărui formă mai veche este *Balșe* și *Balșa* (derivat *Bălșești*), constată că el nu poate avea nici o legătură cu ung. *Balassa* ori cu „ilustra familie provențială *de Baulx*, din care o ramură se stabilise în secolul XIV pe teritoriul iliric și este cunoscută în istoria serbă sub formele *Balša* și *Baoša*” și îl derivă din vechiul nume foarte răspândit *Bală* sau *Bale* prin același sufix onomastic *-șa* [a cărui origine nu încearcă să o stabilească], ca și în numile proprie „*Lupșa*” din „*Lup*”, „*Popșa*” din „*Popă*”, „*Capșa*” din „*Cap*”, „*Comșa*” din „*Coman*”, etc. și adaugă : „Între Moșii din Ardeal există până astăzi numele de familie *Balșa* (Frâncu—Candrea, *Munții apuseni*, p. 117), care n'are a face cu *Bălșeștii* din Moldova. Tot așa n'are a face cu dâșii satul *Balș* din Romanai” (col. 2394).

A. Philippide, *Prejudiții*, în *Viața Românească* din 1916, p. 65—68, combatând părerea lui N. Iorga, exprimată în *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*, 1914, p. 231, după care numele de familie românesc *Balș* nu stă nici într'o legătură cu numele dinastiei *Balșa* din Dalmația și „de fait [românescul] *Baloș*, *Balș*, *Balșe*, *Balșea* signifie *Blaise* et le nom provient probablement de la forme hongroise *Balázs*”, socoate sufixul *-șa* din numele dinastiei *Balșa* de origine sârbească (cf. *Drak-șa*, *Jak-șa*, *Mrk-șa*, *Nik-șa*, *Plav-șa*, *Sim-șa*, *Stoj-șa*, *Vuk-șa*).

În același timp G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 278, derivă corect sufixul românesc *-șa* din slav *-ša*, dar explică bine numai radicalul din *Tomșa* < *Toma*, pe toate celelalte greșit : *Capșa* < *cap*, *Comșa* < *coamă*, *Focșa* < *foc*, *Lupșa* < *lup*, iar pentru *Bocșa* trimite la *Boca*.

În lucrarea sa *Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanischen*, Berlin u. Leipzig, 1923, p. 23—25 și 312, N. Jokl a arătat că și în limba albaneză se găsește un sufix -š, -še (l'em-š „ghem” < lat. -pop. *glemus + -š, vogl-š „micuț”, brā-š „pepene mic”, kutš „ulcică” < kuđ-š, vaše „fată” < *var-še, etc.). Având în vedere acest fapt S. Pușcariu în darea de samă ce o face despre cartea lui Jokl în *Dacoromania*, III, p. 821—2, crede pe -ș din *Balș* de origine albaneză, pe -șa născut din acest -ș + ea (cf. ea din *Florea*, *Costea*, *Secărea*, etc., de care se ocupă în *Zur Rekonstruktion des Urrumänischen* p. 31); iar deosebita le explică astfel: *Apșa* < apă, *Capșa* < cap, *Cupșa* < cupă, *Focșa* < foc, *Lupșa* < lup, *Micșa* < mic.

Mai târziu, în *Studii istroromâne*, II, București, 1926, p. 311, § 273, Pușcariu și-a modificat această părere în măsură destul de însemnată.

Găsind la Maretic, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, în „Rad jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti”, LXXXI—1886, p. 81—140 și LXXXII—1887, p. 64—154, multe nume de Vlahi formate cu sufixul -ș, -șa (*Belj-š-ut*, *Brajša*, *Drag-š-ić*, *Gojša*, *Grubša*, pentru care trimite la dr. *Groșșanu*, *Imriša*, *Krajša*, *Milša*, *Mojša*, *Prějša*, *Pribša*, *Rajša*, *Strojša*, *Vojša* și *Puljša*, pe care-l crede derivat din rom. *pul'*)¹⁾, apoi că și la Istroromâni avem formele -še și -šu în: *Bărșe*, *Corșo*, *Lukșe*, scrie:

„Deși sufixul acesta se găsește și la Slavi (-hša) și e răspândit și la Ruși, Poloni și Cehi (Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personennamen*, in „Denkschriften der Wiener Akademie”, Phil.-hist. Klasse, X—1860, p. [218], 232), totuși el nu e la noi²⁾ numai de origine slavă, ci ne-a venit și dela Albanezi (*Dacoromania*, III, 821). Din exemplele citate de Mikl. 232, Mar. 151—152 și Weigand [*Die bulgari-*

¹⁾ Cf. și srb., sau tot rom. *Pulșa*, pe care-l dă Bogrea, (*Dacoromania*, IV, 863 din doc. lui Șt. Dușan (*Arch. Ist.*, III, 185).

²⁾ *Apșa*, *Balș*, *Bocșa*, *Capșa*, *Comșa*, *Cupș*, *Do nșa*, *Focșa*, *Lupșa*, *Micșa*, *Neacșu*, *Necșa*, *Tomșa*, etc. (cf. Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 2394).

schen Rufnamen, ihre Herkunft, Kürzungen und Neubildungen, în „XXVI.—XXIX. Jahresbericht”, p. 104—192, în special p. 113] dăm la acest loc numai pe cele care se găsesc și la Dacoromâni: *Borše* (čeh., cf. n. loc. *Borșa*), *Bokša* (sârb.), *Domša* (sârb.), *Njekša* (sârb., în bulg. *Někša* și *Někšul* < *Něg*), *Tomša* (sârb.) și înainte de toate numele sârbesc care are și tulpină românească *Drakša* (< drac; ar putea fi și drag + șa).’’

De numele formate cu sufixul *-ša* s’a ocupat și regretatul V. Bogrea în *Dacoromania*, IV, p. 863—864, în legătură cu numele *Comșa*, despre care crede că mai curând ar putea corespunde sârbescului *komša* „Nachbar” (Filipović)¹⁾, ori rusescului *komša* „Raufbold” (*Arch. f. sl. Ph.* XXXIV, 359) decât ar fi un derivat din *coamă* prin suf. *-șa* (Pascu, *Sufixe românești*, 278).

Fără a se pronunța asupra originii sufixului, care ar putea fi, după el, sârbesc, cum crede Philippide, l. c.²⁾, „sau, mai de grabă, un aspect particular al suf. diminutival albanez *-š*”, cum susține S. Pușcariu în *Dacoromania*, III p. 821, completează la 40 numărul exemplelor cunoscute mai înainte.

Unele din numele înșirate de Bogrea însă nu sânt sigure (cf. *Omșu*; apoi *Ocșeni*, pe care nu l-am găsit în dicționarele geografice românești cunoscute și care ar putea derivă din ung. *okos* „cuminte”, ori dintr’un hipocoristic **Ocu*, **Ogu*).

Altele sânt de altă natură: *Magoșa* derivă din *Magos* = *Mogoș* < ung. *magas* „înalt” + suf. *-a*; *Vierșa(ni)* din Gorj, împreună cu *Vierșul* din Argeș și Muscel, poate corespunde ungurescului *veres*, *vörös* „roș” + suf. *-a*, cu sincopearea vocalei atone (cf. *Nemșa* < **Nemeșa* < ung. *Nemes* = *nemes* „nobil”). *Tepșea* (cf. și *Tepșinari*, în Argeș) poate fi din *Stepan*, dar și *teapșă* postverbalul lui *tepși* (ca și *tapșă* al lui *tăpși* < ung. *tapos*-) + suf. *-ea*, iar *Stropșa* al lui *stropși*.

¹⁾ Cf. și *comșie* „vecin”, la Români din Serbia, după Giuglea—Vâlsan, p. 390.

²⁾ La exemplele sârbești date de Philippide adaogă în notă: *Mișă*, *Priș*, *Pușă*, din doc. lui Șt. Dușan (*Arch. Ist.* III, 185).

În cele ce urmează mă voiu ocupa numai de numele proprii derivate cu *-şa* din dialectul dacoromân. Numărul lor, cum se va vedea, este mult mai mare decât s'a ştiut până acum şi, prin cercetări de documente (de care eu n'am putut urmări decât prea puţine), precum şi prin culegere din sat în sat, el va mai putea fi sporit.

De cele din cealalte dialecte mă voiu ocupa numai întrucât voiu avea nevoie de ele la explicarea celor dacoromâneşti. Nume proprii derivate cu sufixul *-şa* avem adecă şi în cealalte dialecte româneşti. Am văzut lista celor istroromâne alcătuită de Puşcariu. Iată şi câteva aromâne scoase din Ioan Caragiani, *Studii asupra Românilor din Peninsula Balcanică*, Bucureşti 1929: *Liuşia* alături de *Liuşiu* din *Tuliuşia*, care însă nu este diminutivul lui *Tuliu* sau *Tulea* (p. 35), ci a lui *Toli* = *Apostoli*, *Apostoli* (cf. Th. Capidan *Dacoromania*, II, 491) ori este din *Beliuşia* sau *Biluşa* = *Belu*, *Beliu* (p. 44 şi 50); *Tuşia* alături de *Tuşiu* din *Mătuşiu* = *Mitruşiu*, *Dimu*, *Dima*, *Dzimă*, *Mitru*, *Mitri*, *Biti*, *Pitu*, *Mitu*, *Metu*, *Mătru* (p. 25, 27), *Dimulea*, *Dimcea*, *Duma*, *Dumar* (p. 44); *Guşia* alături de *Guştu*, care „este diminutiv lui *Tegu* sau *Tega*; iar *Tegu* este prescurtarea lui *Sterghiu*” (p. 26); *Tegu*, *Tegea* mai are şi forma *Teşa* alături de *Teşto* (p. 100, 101); *Mişiu* alături de *Mişa* = *Mihu*, *Mihail* (p. 43, 91, 92, 93, etc.); *Caleşea* (p. 39) alături de *Caleşiu* = *Galeşiu* (p. 46, 168); *Buşia* alături de *Buşiu* (p. 38, 43, 167); *Gaşia* alături de *Gaşiu* (p. 103); *Balaşia* alături de *Balaşiu*, *Balaşu* şi *Balu* (p. 101); *Pişea* = *Lămbetu*, *Lămbeti*, *Lămbetu* (p. 45) ori *Piso*, *Pisu*, *Pisa*, *Pişca* (p. 101), etc.

Pentru a putea ajunge la concluzii satisfăcătoare, va trebui să studiem pe rând toate numele dacoromâneşti în *-şa* pe care le cunoaştem. Aceste concluzii vor fi indicate de felul cum se va prezenta majoritatea cazurilor, căci, sânt şi cazuri care vor rămânea deocamdată fără explicare, ori au alte explicaţii¹⁾, ori explicaţii nesigure, din pricinile pe care le vom vedea mai încolo.

¹⁾ Uneori derivatele cu *-şa* arată o caitate ori locul unde se află o colec-

Am spus că Miklosich arată că sufixul slav *-iša* > *-ša* este o formă secundară a lui *-iši* > *-š* născută prin atașarea ulterioară a lui *-a*.

În același chip s'ar fi putut naște sufixul românesc *-șa* și din albanezul *-š* și *-še*, cum crede Pușcariu. Dar vom putea admite această origine numai în cazul că am putea explica sigur, și cu excluderea posibilității altor explicații, dintr'un radical albanez vreunul din numele românești pe care le cunoaștem și am putea arăta cum ar fi pătruns un sufix de origine albaneză în ungurește.

În general numele dacoromâne derivate cu sufixul *-șa* au un caracter arhaic, întocmai ca și cele ungurești, cu care în mare parte sânt identice, și au fost primite, ca și acestea, din limbile slave, unde s'au format, cu sufixul *-ša*, din nume de persoane, mai ales de botez, dar și de familie și din porecle, scurtate brusc. Scurtarea a putut să se facă atât prin păstrarea părții întâi a numelui (cf. *Bogša*, *Bokša* dintr'un nume compus cu subst. slav *bogŭ* „deus”, *Jakša* < *Jakov*, *Tomša* < *Toma*, etc.), cât și prin a celei a doua, când e vorba de hipocoristicul vreunui nume de persoană (cf. *Goșșa* < *Agopșa* „Iacobaș” < *Iacob*, *Iacov*). Foarte adeseori se întâlnește alături de forma derivată cu sufixul *-șa* și forma scurtă. Cf. *Boca* alături de *Bocșa*; *Tripa*, *Trip(ul)* alături de *Tripșa*; *Topa* alături de *Topșa*; *Tupa* alături de *Tușșa*; *Tecu*, *Teca* alături de *Tecșa*, etc.). Deasă este derivația cu suf. *-șa* din numele terminate în *-a* (cf. *Toma* > *Tomșa*, *Luca* > *Lușșa*, etc.).

Deși la origine au fost nume de persoană, unele dintre ele nu se mai întrebuințează astăzi în această funcțiune, ci s'au păstrat numai ca numiri topice, date după posesori, ori ca nume de familie.

La aceleași nume formele românești prezintă uneori fonetism mai vechiu decât cele ungurești, dovadă că le avem

tivitate de animale, plante, etc., ca și cele cu *-uș*, *-oș*, *-eș*, *-iș* + *-a*, din care s'au putut naște prin sincopare (cf. *Nemșa* < **Nemșa* ung. *nemes* „nobil”).

direct din paleoslavă ori din vre-o limbă slavă nouă; altă dată, prin fonetismul lor, arată că au fost luate din ungu-rește.

Același radical poate rezulta din scurtarea bruscă a mai multor nume, și atunci e greu de ales pe cel adevărat (cf. *Micșa* din *Mika* = *Marijka* = *Marija*, ori chiar din ceh. *Mikulaš*).

În orice caz la explicare trebuie să pornim mai întâiu dela radicale din limba din care am luat sufixul, și numai foarte arareori, și în cazuri cu totul evidente, trebuie să punem la contribuție și elemente de altă origine (cf. cazul ungu-reștilor *Fehérsa*, *Kéksa* ori a românescului *Lupșa* ori *Puljșa*).

Călăuzindu-ne de aceste principii, putem face importante rectificări la explicările date până acum unora din numele despre care e vorba, precum și să aducem câteva contribuții nouă.

1. **Apsa**, n. top. (*Apșa-de-jos*, ung. *Alsóapsa*; *Apșa-de-mijloc* ung. *Közéapsa*; *Apșa-de-sus*, ung. *Felsőapsa*; *Apșița*, ung. *Apsicza* în Maramureș)¹⁾ nu este **apșa* „apă mică”, „apsoară” (Pușcariu), ci ne-a venit din ungu-rește, unde, cum a arătat Dr. M. Wertner, *Magyar Nyelv*, I — 1905, p. 232, este o scurtare a numelui biblic *Absolon* sau *Absalom* (din evr. *Av-sulaum*, un fiu al regelui David), care era foarte iubit de Unguri încă din timpuri străvechi și prin urmare foarte des întrebuințat ca nume de persoană.

În com. Zala se găesc în 1314 fiii comitelui *Absolon*, *Ab-solon* și Alexandru, pe care însă în 1313 îi numesc fiii comitelui *Apsolon*, *Apsolon* și Alexandru²⁾. Tot în acest comitat se găsește și o localitate cu numele *Apsa* sau *Absa*³⁾.

¹⁾ At:stată mai întâiu astfel: *Felsewapsa* (a. 1390), *Alsowapsa*, *Also-apsa* (a. 1387), *Kezépse-Apsa*, *Apsa mediocr.*, *Apsa super.*, *Apsa infer. et tertia Apsa* (a. 1407), *Alsoapsa*, *Köz psepapsa*, *Absa* (a. 1492), deci de două ori cu b. (D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, Budapest, 1890, I, p. 446).

²⁾ *Anjou-kori O'mánytár*, I, 292, 370.

³⁾ Atestată în formele: *Apsa* (a. 1279); *Absa*, *Apsa* (a. 1400), *Absa-faulde* (a. 1437), *Apsateleke* (a. 1458), la Csánki, o. c., III 29).

În com. Heves se găsește în 1337 o localitate cu numele *Apsalumylese* (= „Absalomülése”) ¹⁾.

Rostirea ungurescului *Absolon* sau *Absalon* era posibilă deci atât cu *b*, cât și cu *p*.

La fel s'a întâmplat și cu diminutivul acestuia, *Absa*. Și este firesc ca numele localităților *Apsa*, *Absa* să fie scrise în documente cu aceeași grafie, cum am putut să ne convingem mai sus.

Numele de bărbat *Absa* îl întâlnim încă din 1203 și 1227 ²⁾. Subt numele de *Apsa* sânt cunoscuți domnii *Nábrád*-ului din Sătmar dela 1274 ³⁾. Un *Apsa* de Tinód este pomenit în 1487 ⁴⁾. Acest nume este scris dela 1188, 1225 și 1228 în-coace și *Obşa* și *Opsa* ⁵⁾.

2. **Babşa** (ung. *Babsa*), n. top. în Timiș, cred că nu trebuie despărțit de slavul *baba* „vetula”, „ava” (> rom. *babă*, ung. *bába*), din care avem și alte nume de persoană (cf. *Baba*, *Babici*, etc.), ori topice (cf. *Baba*, lac, lângă Akkerman, *Babuşa*, lac în Izmail, *Babina* în Hotin; *Baba* ung. *Bába*, în Someș, *Băbeni*, ung. *Aranymező*, în Someș; *Băbășești*, ung. *Bereencze*, în Sătmar; *Babiu* < **Babiñ* > ung. *Bábony*, în Cluj; *Babşa*, ung. *Bábcza*, în Sălăgiu; *Băbuş*, ung. *Babucz*, în Cluj, s. -cr: *Babča*, în Zagreb, etc.; cf. și Miklosich, *Denkschr.*, X, 129 [13], Nr. 1, unde se dau diferite nume de persoană slave derivate din *bab*-). Totuși observ că forma mai veche pare a fi cu *-p-* (cf. *Felsew-Bapsa*, *Also Bapsa*, *Kewzepszew Bapsa*, a. 1488, la Csánki, o. c. II, 1488), iar acest fapt ne-ar putea îndreptăți să ne gândim și la numele de persoană *Baptist*.

3. După cele arătate mai sus, este sigur că numele familiilor moldovene **Balşa**, **Balşe**, **Balş** și **Başa** (I. Bogdan, *Doc.*

¹⁾ *Anjou-kori Okmánytár*, III, 321.

²⁾ Fejér, *Cod. dipl. Hung.*, VI, 2, 362; Wenzel, *Cod. dipl. Arp. cont.*, VI, 448.

³⁾ Wenzel, o. c., XII, 124.

⁴⁾ Csánki, o. c., III, 359.

⁵⁾ Fejér, o. c., II, 149; III, 2, 120; Wenzel, o. c., XI, 190. În Gomboz—Melich, *MEtSz*, 116, se adaogă că ar putea fi vorba și de *Abrahám*, dar cu mai puțină probabilitate (cf. și *M. Nyelvbör*, XLIII, 269, și XLVI, 19.

lui Ștefan cel Mare, II, 194), ca și numele topic dispărut *Bașa* = *Bășenii*, j. Iași (ibid., II, 194, 195, a. 1402)¹⁾, numele de familie la Moți *Balșa* (Frâncu-Candrea, *Munții apuseni*, 117; Al. Viciu, *Nume de familie la Românii din Ungaria*, Blaș 1902, p. 5) și *Bașa* (G. Moldován, *Alsófehér vármegyé román népe*, Nagyenyed, 1899, p. 755), numele topic *Balșa*, (Hunedoara)²⁾, ungurescul *Basa*, poate chiar și *Balassa*, care s'a putut naște din *Balsa* prin svarabhakti sau epenteza caracteristică limbii ungurești, și sârbescul *Balša* sânt în fond același nume : un diminutiv cu sufixul *-șa*. Acest fapt nici n'a stârnit nici o discuție, ci a fost unanim admis de cercetători.

Discuții a stârnit numai radicalul la care a putut să se atașeze sufixul *-șa*.

Am văzut că Hasdeu credea că acest radical ar fi românescul *bală*, *bale*, pe care-l mai găsea în *Balea*, *Balin*, *Balosingin*, *Balotă*, *Balomir*, *Balc*, *Balică*, *Balcean*, *Baliță*, *Băleanu*, *Bălecanu*, *Bălcescu*., etc.

El n'ar fi slav, deși „mir” și „sin” din *Balomir* și *Balosingin* arată proveniență slavă și cu toate că *Bale*, *Balin* și *Baliță* se află mai rar la Sârbi, Bulgari și Moravi, ci cumanic, și ar fi identic cu djagataicul *bala* „puiu” din verbul *balamak* „a avea pui” (Vámbéry, *Čagat. Sprachst.*, 243) și cu diminutivul cumanic *balazuc* „pulastrum” (Kuun, *Codex Cumanicus*, p. 130).

Nu este nevoie să insist asupra neprobabilității etimologiei propuse de Hasdeu : derivatul dintr'un radical cumanic + suf. *-șa* ar fi hibrid și n'ar putea explica în același timp pe ungurescul și sârbul *Balșa*.

Per. Papahagi, *Dunărea*, II—1925, p. 29 — 32, în fond este de acord cu Hasdeu, cu excepția radicalului, și socoate

¹⁾ Pentru *-l* > *-u* și dispariția lui în românește cf. cele ce am scris în „*Omăgiu lui I. Bianu*”, București, 1927, p. 137—134.

²⁾ *Balsa* a. 1407, *Balssa* a. 1511, la Csánki, o. c., V, p. 72; cf. și *Bal-sesih* a. 1491, id., ibid.; în com. Szabolcs: *Balsa*, a. 1372, 1482, id., ibid. I, 510; apoi *Belsa* (a. 1262), *Belse* (a. 1372) etc. în com. Abaúj, la Csánki, o. c. I, 203.

că *Balşa* și *Balş*, care mai are și forma *Balcui*, „derivă delă cuvântul *Balu* sau *Bală* plus sufixul deminutival *cea* sau *ciu*, care se anină la numele proprii, ca de pildă : *Oancea*, *Onciu*, dela (*I*)oan și (*I*)on și care sufix, uneori, după numele proprii terminate în labiala *-m* sau lichida *-l* se aude *-şa*, *-ş (u)* : *Tomşa*, arom. *Tomciu*, *Tomcea*, dela *Tom(a)*, *Comşa*, dela *Coma* ; *Balş* dela *Bală* (vezi și Hasdeu, *Etym. Magnum*, coloana 2394, cuv. *Bală*)”. Radicalul *bal* din *Balşa*, *Balş*, după părerea lui Papahagi, nu poate fi slav (cf. *Bala-Maci*, *Bala-Moti*, *Bala-Țolu*, *Bala-Dima* ; *Balu-Mir* — pomenit de I. Caragiani — , *Balu-Costa*, *Balu-Iani*, etc.), nu poate fi nici cuman (cf. Hasdeu, o. c., col. 2381, și *Anal. Dobrogei*, III, 251), ci „avem a face cu *bală* (din lat. *bava*) la origine, termen injurios, cu care se poreclesc copiii între ei”.

Este de prisos să mai spun că obiecția ridicată în privința hibridității derivației persistă și în cazul că am admite ipoteza propusă de Papahagi, iar analogia compuselor relevate de el n’au nici o valoare în privința ei, *Bala* și *Balu* din ele neputând corespunde românescului *ba(lă)*, plur. *bale* < lat. *bava*, pe care-l crede Papagahi ca radical al lui *Balşa*, *Balş*.

Formele *Belu*, *Bălu*, *Bălaş*, *Bălaşa*, *Belușiu*, *Belușia*, etc. ne arată că este greșită și derivarea din *Bala* = *Beala*, fem. lui *bel*, *băl* < slav. *bělŭ* „alb”, pe care o dă Skok în „Memoriile Acad. Sud-slave”, 1920, p. 117, și o admite Bogrea, *Dacoromania*, I, 211 și 554.

Întinderea geografică a lui *Balşa*, existența lui *Balsa*, *Basa* și în ungurește alături de *Balázs* (= lat. „Blasius”), precum și faptul că acest din urmă a dat în românește *Blaș* (< * *Bălaş*), înlătură derivarea din, ung. *Balázs* propusă de N. Iorga în *Bulletin de l’Institut pour l’étude de l’Europe sud-orientale*, 1914, p. 231.

Al. Philippide, *Prejudiții*, în *Viața Românească*, 1919, pp. 65—67, combătând această părere și rectificând o altă afirmație a aceluiași autor privitoare la dinastia *Balşa* din Dalmația (*Bulletin de l’Institut pour l’étude de l’Europe sud-orientale*, 1915, p. 119), a cărei istorie o urmărește amă-

nunțit ¹⁾ citează părerea lui C. Jireček, „*Geschichte der Serben*, I, 424, după care numele *Balša* „măcar că are sufix slav‘ nu-i de origine slavă și se găsește pomenit încă de demult la Români din Serbia” („mai întâiu se pomenește un Barbat Balšić în satul românesc Gjuraševci ori Sremljane pe la 1330, într’un document dela Dečani”), și adaugă: „După cum numele *Balša* nu-i sârbesc, tot așa nu-i nici românesc. Din punct de vedere sârbesc, este sârb măcar sufixul *-ša*. Din punct de vedere românesc, nu-i român nici măcar sufixul. *Balša* este o formațiune sârbească prin sufixul slav *-ša* dela *Bal*, ca nenumărate alte asemenea formațiuni sârbești: *Drak-ša*, *Jak-ša*, *Mrk-ša*, *Nik-ša*, *Plav-ša*, *Sim-ša*, *Stoi-ša*, *Vuk-ša*. *Bal* însuși, a cărui naționalitate sârbească o tăgăduiește cu drept cuvânt Jireček, este albanezul nume de bottez și azi întrebuițat *Bala*, care trebuie pus în legătură cu albanezele *bal*, *bala*, frunte, și a cărui naționalitate iliră este sigură” ²⁾.

A te numi *Balș*, *Balșa* nu înseamnă a fi Român. „Același nume *Balșa* îl avea și o familie nobilă dalmată din Spalato, cunoscută între anii 1353 și 1553: *Balce*, *Balcius*, *Baltius*, *Balsce*, *Balse*, *Balcii*, *Balcis*, *Balci*” ³⁾.

Dacă voim să facem din stăpânitorii de pe coasta Dalmației *Balșa* niște Romani, în loc de Sârbi, după cum au fost considerați până acum, apoi să-i facem Dalmați, pentru că *Balșa* au stăpânit pe teritoriul dalmat, unde populația romană băștinașă era dalmată, iar nu românească”.

Cum vedem, Philippide nu are în vedere faptul că ar fi posibilă și explicarea radicalului *bal* din slavonește, lucru care se știa, cum vom vedea mai încolo, încă dela Miklosich, și recurge la un radical albanezo-iliric, pentru a presupune astfel o derivație hibridă.

¹⁾ Asupra acesteia cf. acum și Jireček, în Tallóczy, *Illyrisch-albanische Forschungen*, I, München u. Leipzig, 1916, p. 77.

²⁾ Vezi Franz Baron Nopcsa în *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Herzegowina*, XII, pag. 230 sqq., și în *Anthropos*, anul 1913, pag. 139.

³⁾ C. Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens*, III, 4.

Dacă radicalul ar fi albanez, ar trebui, să admitem, cu Jokl și Pușcariu, că și sufixul este de origine albaneză, ca derivarea să fie ferită de orice obiecție. Totuși complexul numelor derivate cu *-șa*, care în majoritatea lor absolută ne-au venit, așa cum sânt, din slavonește, faptul că nici un alt nume de acesta n'are origine albaneză și întinderea geografică a sufixului, care a străbătut și în ungurește, se opun acestei explicări. Pe *Balșa* trebuie să-l încadrăm deci între celelalte derivate cu *-șa*, pe care le avem în număr destul de mare, și să-i căutăm o explicare asemănătoare cu a acestora.

Pentru aceleași pricini nu se poate admite nici explicarea din celt. *balç*, *bolch* „maiestos, superb, cutezător”, dată de A. Viciu, o. c., p. 5; nici cea din ung. *bal* „laevus, sinister” a topicului ung. *Balsa* (com. Szabolcs, jud. Hunedoara, Csánki, o. c., I, 510,; V, 72), pe care o dă Gombocz—Melich, *MEtSz*, 248, trimițând la ungurescul mai vechiu din Szabolcs *Bolsa*, care poate fi o simplă variantă grafică, și la o formă românească *Bolșa* în Hunedoara, care nu există.

De asemenea este problematică apropierea lui *Balk* și *Balkfalva* de ung. *balog* „laevus, sinister”, chiar și dacă acesta e scris uneori în limba veche „*Baluc*”.

Explicarea adevărată, peste care s'a trecut prea ușor până acum, cred că este cea dată de Miklosich, *Denkschr.*, X, 31 [245], nr. 1, și 129 [13], nr. 3, care-l derivă pe *Balșa* din radicalul slav *ba-*, **bal-*, (*balovati*) „magicas artes exercere” „curare” + suf. *-șa* (cf. bg. *Balika*, *Balomir*, srb. *Bal*, *Bala*, *Balica*, *Balița*, *Baletă*, *Baloje*, *Balosiin*, *Baloslav*; rom. *Bal*, *Balc*, *Balica*, *Balița*, *Baloie*, *Baloș*, *Balea*, *Balotă*, *Balomir*; top. *Balica* în Bacău; *Balița* în Olt, *Balomir*, *Balomireasa*, passim, *Balota*, passim; *Balea* în Vâlcea; *Baloș* în Botoșani, *Balosiin* în Mehedinți și Buzău; *Baloșani* în Dolj; *Baloșeni* în Bacău; *Balosiina*, în Vaslui; *Balosiinul*, în Buzău și Teleorman, etc.).

4. Este sigur că n. pers. **Boeșă**¹⁾ ca și toponimicele **Boeșă**,

¹⁾ I. Popovici, *Rum. Dialekte*, I. *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat*, Halle a. S., 1905, 33 c.; îl cunosc și din jud. Năsăud.

ung. *Boksa* (Hunedoara), **Bocșița**, ung. *Magyarbaksa* (Sălagiu) ¹⁾, **Bogșa-montană**, ung. *Németbogsán* sau *Bogsánbánya* (Caraș-Severin), **Bogșa-română**, ung. *Románbogsán* (Caraș-Severin) ²⁾, la care mai putem adăoga derivatul cu suf. *-inț* *Bocșinț* (Hunedoara), corespund slavului *Bogúša*, *Bokúša* < *bogú* „dumnezeu” ca elementul întâiu al unui nume propriu compus (Miklosich, Melich, Weigand; cf. *Bogdan*, *Bogumil*, *Boguslav*, *Bogoljub*, etc.).

Dicționarul Academiei, I, p. 670, crede că *bucșan* (și n. pers. *Bucșan*) nu este decât o formă alterată a lui *bocșan*, *bocșănesc* < *Bocșa*. În acest caz **Bucșa** (*Bucșe*, *Bucșești*) s'ar fi putut naște prin reconstrucție din *bucșan* și ar fi identic cu *Bogșa*. Totuși în cazul lui *Bucșa* ne-am putea gândi (ca în cazul lui *Roată*, etc.) și la apelativul *bucșă* sau *bocșă* = „buceă” 1. „boîte (du moyen)”, „frette, virole”, pentru care cf., afară de *buceă* < lat. *buccella*, -am, „guriță”, și pol. *buks*, *buksa* „boîte du moyeu de la roue”, rut. *bukš* și germ. *Büchse* (*Dicț. Acad.*, I, 666), precum și la un derivat al lui *bucși* 1. „a lovi cu putere”, 2. „a umplea”, „a îndesa”, care pare a fi o contaminare între *bucși* sau *bâcsi*, *bucni* = *bufni* și *buși* (cf. *Dicț. Acad.*, I, 670). Dar mai curând e vorba de un derivat al lui *Buca*, atestat ca nume de bărbat la 1225 (cf. Fejér, *Cod. dipl. Hung*, III, 2, 69), care poate fi scurtat dintr'un nume ca *Bucov* (rom. *Bucoveanu*), derivat din slav. *buky* „fagus, etc.” (cf. însă și rom. *bucă*, *Bucur* < *bucură*, etc.).

și Someș. În documentele ungurești este atestat încă dela începutul secolului XIII: *Boxa* a. 1211, 1244, 1240, *Bocsa* a. 1312, 1400 etc. la Szamota-Zolnai, *MOkISz*, 44; cf. și Gombocz-Melich, *MEtSz*, 246.

¹⁾ Cf. *Baxa*, *Bakcha*, *Also-Baxa* a. 1450, 1456, 1475, 1488 în Solnocul-de-mijloc (Crasna), la Csánki, o. c., I, 551.

²⁾ Cf. *Baksa* în com. Abauj a. 1262, 1427, 1488, la Csánki, o. c., I, 203; Baranya a. 1332, 1364, ib., ibid. II, 470; Gömör; Nógrád a. 1450, id., ibid., I, 112; Sáros a. 1415, 1416, 1427, id., ibid., I, 290; Zala a. 1482, id., ibid., III, 32; *Boksa* în com. Zemplén (*Baksa* în a. 1453, la Csánki, o. c., I, 367); *Baksajalva* în com. Vas (*Boxjalva* în a. 1428, la Csánki, o. c., II, 735) și Zala (a. 1427, 1428, etc.; *Boxajalva* a. 1341, 1360, la Csánki, o. c., III, 32), *Baksavágdása* în com. Zemplén, la Csánki, o. c., I, 341 (*Boksavágdása* a. 1390, id., ibid., I, 343), etc.

Interesant este că, alături de numeroase sate cu numele ungiuresc *Bogdan* (*Bagdan*, *Bogdány*)¹⁾, găsim și forma *Bogdása*²⁾; cf. și rom. *Bogdan*, *Bogdana*, *Bogdănița*, etc.

5. **Borșa** (ung. *Borsa*), n. pers. și top. (Cluj, Maramureș, Iași; > *Boršan*)³⁾, este corespondentul slavului *Borša* < *borū* „pugna” (Miklosich, Melich; cf. *Boris Borivoj*; *Borislav*, etc.)⁴⁾. Alături de *Borșa* găsim și forma *Borcea*, n. fam. (pentru limba ungiurească cf. *Borcsa* în Torontal și Somogy și numele voevodului ardelean, de origine românească, *Barcsai* < *Barcsa* = *Borcea*)⁵⁾.

6. **Cipșa** = *Chipșa* este numele unei familii din Șanț sau Rodna-nouă (v. P. Grapini, *Monografia comunii Rodna-nouă*, Bistrița 1903, p. 151, 155, 157, 158) și trebuie pus în legătură fie cu *Chiprian*, fie, cum este și mai probabil, cu *Chița*, *Chițor* < *Nichițor*, care ar fi dat **Chișsa* > *Chipșa*,

¹⁾ Com. Baranya a. 1328 (Csánki, o. c., II, 487), Abaúj a. 1416, 1440 (id., ibid. I., 204), Solnocul-de-mijloc (Crasna) = *Bogdánd* a. 1475 (id., ibid., I, 552), Veszprém a. 1288, 1332, etc. (id., ibid., III, 223), Pilis = *Duna-Bogdány* (id., ibid., I, 12); *Bogdánfalva* a. 1329, 1337, etc. în com. Valkó (id., ibid., II, 290).

²⁾ Csánki, o. c., II, 474.

³⁾ Nume de seminție din nume de persoană, *Regestrum de Várad*, § 142, 247, 323: „de genere Borsa”; nume topic din nume de persoană: *Borsa* (Cluj), *Regestrum de Várad*, § 244; *Borsa* (*Bors*, a. 1743, *Borsa* a. 1365, Maramureș, unde este și nume de apă, Lipszky, *Rep.*, s. v. etc.), Csánki, o. c., I, 447), *Boršia* (a. 1602 — 1617, Maramureș, *Doc. Hurm.*, XV, 800, nr. 1636); *Villa Borsa* (a. 1263, Valkó), Csánki, o. c., II, 297; apoi în com. Békés (și *Barsa*, Csánki, o. c., I, 648), Pozsony, Szolnok-Doboka (j. Someș); *Borsova* (*Borsua* a. 1415, com. Szaboles), Csánki, o. c., I, 512, etc.

⁴⁾ Altă părere: < ung. *Bors* < *bors* „Pfeffer” sau < turc. în Gombocz-Melich, *MEtSz*, 492—493, unde se indică și colecțiile de documente în care se poate întâlni acest nume mai întâiu.

⁵⁾ *Cea* din *Borcea*, *Cupcea*, *Tomcea*, etc., alături de *Borșa*, *Cupșa*, *Tomșa*, etc., pare a fi, cum am amintit, din slav. *če* (cf. G. Pascu, *Sufixe românești*, 374—375, unde se dau numeroase exemple slave după Miklosich, *Vergl. Gramm. der slav. Spr.*, II, p. 190—192; vezi și Per. Papahagi, *Dundrea*, I—1923, pp. 31—34, unde se vorbește de derivarea cu sufixul *-cea* a numelor *Tulcea*, *Isaccea* și *Vrancea* alături de (*Ioancea*, (*Mi*)*halcea*, *Dimcea*, *Niculcea*). Dar cf. și ung. *-sa* ~ *se* > *-csa* ~ *cse*, despre care a fost vorba mai sus.

rostit dialectal *Cișsa*, ori chiar cu *Chiva*, *Cheva* din *Paraschiva*, *Parascheva*, care ar explica mai bine și pe **Cheșsa** atestat de Bogrea, dacă cumva acesta, fiind scos din vreun document, nu trebuie citit *Chișsa*.

Trecerea lui *f*, chiar și a lui *h*, *y* și *v* sau *w* în *p* în anumite poziții este veche și obișnuită în limba română (cf. lat. *coxa* > **cohsa* > *coașă* > *coașă*; lat. **cautare* < *cautus* > dr. *căută*, băn. *căptă*, i.-rom. *capța* și *cavta*, ar. *căftare*; apoi *laută* > *laptă*; *căucel*, *caucel*, *căucea* > *cheșcel*, *căpcea*, în Banat și Hațeg (cf. I.-A. Candrea, *Grai și suflet*, I, p. 186 și *Dicț. Acad.*, T. I, P. II, p. 221).

7. **Cleșsa**, n. fam. (Zagra, j. Năsăud), nu poate fi despărțit de radicalul slav *klepati* „klopfen, stoßen, austoßen” și pare a fi o poreclă (cf. rom. *clăpăug*, la Năsăud: +*tăpălagă* > *tăplăug*, < slav. *klepo-uchy* „schlaff-, lappohrig”, etc.)¹⁾.

8. Am amintit că Bogrea (*Dacoromania*, IV, p. 863) derivă pe **Comșa**²⁾, n. fam. și top.³⁾ din srb. *komša* „Nachbar” (Filipovič) ori din rus. *komša* „Raufbold” (*Arch. f. sl. Ph.*, XXXIV, 359). E o explicație, fără îndoială acceptabilă, cum nu este cea a lui Pascu, *Sufixele românești*, p. 278, care-l derivă din *coamă* + suf. *-șa*. Dacă șocotim adecă pe **Comșa** între derivatele cu suf. *-șa*, pentru a-l încadra la loc, trebuie să-l derivăm ori din *Avacom*, ori din *Coman* (Hasdeu *EM*, 2394), care se întrebuințează atât ca nume de botez, cât și de familie (Hasdeu), este cunoscut și în limbile slave (cf. Miklosich, *Denkschr.*, X, 272 [190], nr. 282, și 69 [283], nr. 185) și s'a putut desvoltă ca și *Romșa* < *Roman*; *Trișsa* < *Trișa*, *Triș(ul)*, *Trișu*, *Trișon*, *Trișan*⁴⁾.

¹⁾ *Kl-pše pl.* se găsește în Iugoslavia, în apropiere de Sisek și Lonja, (v. harta militară austriacă).

²⁾ Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 284, relevă după *Rječnik* numele unui Vlah și al unei ape *Komša* în districtul Požarevac, precum și numele unui sat *Komšić* în Bosnia.

³⁾ Cf. *Komsa tetö*, „Gomsa tetö” în Gurghiu, la G. Opreanu, *Coriv. bujiuni la toponimia din ținutul Săcuilor*, Cluj, 1926, p. 11.

⁴⁾ Arom. *Coma*, din care-l derivă Per. Papahagi, *Dunărea*, II—1925, p. 30, nu l-am găsit atestat în Nordul Dunării, cel puțin unde l-am putut urmări, deci nu-l pot avea în considerare la derivarea d.-românului *Comșa*.

9. Pentru **Cueșa**, pe care-l atestă Bogrea, fără a indica dacă este vorba de un nume de persoană ori topic, cf. srb. *Kukša*, nume de localitate în Iugoslavia, lângă Požarevac și *Kukšić* (*Rječnik*, V, 762), pentru care, ca și pentru *Kukov*, *Kukovac*, ne putem gândi tot atât la rad. slav. *kuka* „Haken” (cf. și rom. *Cuca*, *Cucova*, etc.), cât și la rom. *cuc*, cum crede Pușcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 285, din care poate fi și n. pers. *Kukol*, cum arată forma articulată (cf. daco-rom. *Cucu* și *Kukul*, n. top. în Galiția).¹⁾

10. Recensând niște articole mai vechi ale lui G. Kisch, în care susținea că numele satului **Dipșa**, ung. *Dipše*, săs. *Dürbach* din j. Năsăud (*Dipše*, *Dypše* a. 1526, Hurm. XV, 288; a. 1555, ibid. 514; a. 1556, ibid. 519; a. 1558, ibid., 532; a. 1605, ibid., 825; a. 1606, ibid. 829; a. 1633, ibid. a. 1633; a. 1659, ibid. 1290; etc.) derivă din gr. *δίψια*²⁾, în *Dacoromania*, III, 939, spuneam :

„Dacă numele Celților în forma : *Gallatae*, în cazul că s'ar putea dovedi că au fost numeroși Celți de aceștia printre Români pe timpul formării poporului nostru, ar fi putut da numele de localități *Gălați*, nu putem spune cu siguranță și despre gr. *δίψια* „arida” că ar fi putut da rom. *Dipșa* (săs. *Dürbach* = „Dürbach”, ung. *Dipše*), chiar dacă *Gălații* ar fi vorbit grecește, cum presupune K. În cazul că acest cuvânt ne-ar fi venit adecă în cea mai veche epocă de formare a limbii noastre, iar *i* ar fi fost lung, *δίψια* ar fi putut da * *Zipșă*, căci trecerea lui *d* în *z* și a lui *s* în *ș* înainte de *i* s'a întâmplat în același timp; dacă *i* ar fi fost scurt, s'ar fi desvoltat în *Deapșă*; în sfârșit, dacă ne-ar fi venit mai târziu, trebuia să rămână *Dipsie*. De altfel -*șa* din *Dipșa*

¹⁾ Cf. și *Coxa* (alături de *Coca*) a. 1384 (Fejér, *Cod. diplom. Hung.*, X, 3, 17) și *Koxa* a. 1366 (id., ib., XI, 3, 692).

²⁾ Această părere a susținut-o mai întâiu Hunfalvy, *Budapesti Szemle*, XLIX — 1887, p. 30, după el Fr. Pesty, *Magyarország helynevei*, p. 83; G. Kisch, *Nordsiebenbürgisches Namenbuch*, Sibiu, 1907, p. 30, și *Vgl. Wörterbuch*, p. 62;

A combătut-o O. Asbóth în *Nyelvtudomány*, III, p. 104—105, și IV, p. 48—52, și Gombocz-Melich *MEISz*, 1362.

pare a fi sufixul *-şa* din *Apşa, Lupşa, Capşa, Cupşa, Focşa* (> *Focşani*), *Micşa, Domşa, Tomşa*, etc., despre care v. DR. III, 821¹⁾. Originea lui deci trebuie căutată în altă direcție”.

Totuși Kisch mai continuă să creadă în posibilitatea derivării din gr. $\delta\lambda\psi\alpha$ a lui *Dipşa* (*Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen, Banater Deutsche Kulturhefte*, II. Jahrgang, Heft 3, Temesvár, 1928, p. 10, și *Siebenbürgen im Lichte der Sprache, Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Karpathenländer, Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, Neue Folge, LIV. Band, 1. und 2. Heft, Hermannstadt, 1929, pp. 182, 254). Cred și acum că e greșit. I-a scăpat adecă din vedere că un sat *Dipşa* se găsește în Slavonia, lângă Vukovar, cf. *A magyar korona országainak helységnevtára*, Budapest, 1888, p. 784, unde e scris *Gyipsa*, și *Rječnik-ul sârbesc*, III, 8, unde se adaugă că, în graiul dela Vukovar, acest *Dipşa* = *Divša*, mănăstire în Fruška Gora. Deci *Dipşa* < *Divša* trebuie derivat fie din forma čak. *děva* a sârbului *djeva* (v.-bg. *děva*) „Jungfrau” (pentru Nord cf. rut. *d'ivá*, idem²⁾), fie din slav. *divŭ* „Wunder” (cf. r. *divo*, rut. *dyvo*, ceh. *div*, p. *dziw* „Wunder”, s.-cr. *dīvan*, bg. *dīven* „wunderbar”) sau *diviti* „schauen”, *diviti se* „sich wundern”³⁾, fie chiar din slav. *div* „Riese” (cf. bg. *diva*, *samo-diva* „böartige Fee”, s.-cr. *dīv* „Riese”⁴⁾, rus. *divx* „Unheil verkündender Vogel?”, p. *Div* „Dämon”), deși acesta, fiind de origine din osm. *div* „böser Geist” < pers. *dīv* „Dämon, Teufel” (Berneker, *SEW*, 202), pare mai puțin probabil. (Din v.-bg. *diviŭi* > srb. dial. *diviŭi*, *dvoji*,

¹⁾ E vorba de recensia pe care o face Pușcariu cărții lui Jokl.

²⁾ Cf. *Fata* (Năsăud, Olt); *Fetele-mari*, culme (Putna); *Fetelea* (Iac, Ialomița), *Fetița* (părău, Botoșani), *Fecioara* = *Panaghia* (pisc de munte, Neamțu), etc., ap. N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928, p. 132.

³⁾ Cf. *Frumosul, Frumoasa* (Câmpulung, Bucovina, Bacău), *Frumușica* (Botoșani, Neamț), *Frumușita* (Covurlui), *Frumușeni* (Orhei); *Mândra* (Alba, Făgăraș), *Mândruloc* (Arad); etc.

⁴⁾ Cf. *Jidovi* „Riesen” la I. Jordan, *Rumänische Toponomastik*, Bonn u. Leipzig, 1924—1926, p. 101; etc.

rut. *dývyj*, etc., am așteptă mai curând * *Diveșa* sau * *Divișa*).

Pentru trecerea lu *v* > *f* > *þ* în românește vezi cele ce am spus despre *Ciþsa*; apoi *Noþcea* < *Novcea* < *Novac*, etc.

11. **Domșa**, n. fam. se crede în general că este diminutivul lui *Dămian* (cf. bg. *Dxmša*, *Dxmša* < *Damjan* la Weigand, l. c., p. 119; srb. *Domša*¹⁾); rom. *Demșe*, scris *Dempse* < *Demian*). Aș adăugă numai că fonetismul ne trimite la ung. *Doma* = *Domán*, *Damján*, (cf. Gombocz-Melich, *MEtSz*, 1384) și că mai sânt și alte nume de persoane dela care ar fi posibilă derivarea acestui diminutiv (cf. *Dominic*. = lat. *Dominicus* > ung. *Domokos* — chiar și *Domos* — > rom. *Dămăcuș* și *Dămăncuș*; *Domide*, *Domede*, *Dometie*).

Este interesant că, întocmai cum am găsit forma ung. *Bogdása* alături de *Bogdán* și *Boksa*, *Baksa*, tot așa găsim (*Nagy*)-*Domasa* alături de *Domán*, *Domán* (a. 1331, etc., com. Szepes, Csánki, o. c., I, 257), *Doman*, *Domány* (a. 1370, etc. Caraș-Severin), *Dománhaza* (a. 1482, etc., com. Heves, Csánki, o. c., I, 60), *Dománhida* (Sătmar), etc.

12. **Dumșa**, n. fam., poate fi derivat din slavul *Dumitrij*, întocmai ca și slavul *Dimsa*, alături de *Dimča*, din *Dimitrij* (cf. *Duma* alături de *Dima*, etc.). Dar poate fi și o formă secundară a lui *Domșa* (cf. *Bocșa*—*Bucșa*, *Coþșa*—*Cuþșa*, *Topșa*—*Tuþșa*; ung. *Domán* alături de srb. *Duman*, etc.).

13. Dacorom. **Doșa**, n. fam. (Viciu, o. c. p., 17) și top. (ung. *Dózsa*, Bihor și Jász-N.-K.-Szolnok), ne-a venit prin ung. *Dosa*, *Dózsa*, care nu are la temelia sa nici pe *Dosițej*, nici vreun nume slav care începe cu *dobrŭ* „bun”, cum crede Melich, l. c.²⁾, ci, cum arată formele mai vechi, *Dausa*, este diminutivul lui *Dávid* (v. Gombocz-Melich, *MEtSz*, 1396).

¹⁾ S. Dragomir, *Vlahii și Morlacii. Studiu din Istoria României balcanice*, Cluj, 1924, p. 16. Atestat mai întâiu la 1211 în Pannonia, cf. Wenzel, o. c., I, 111, apoi la 1239, ibid., VII, 90.

²⁾ Așa este *Dapsa* (*Dobsa* a. 1313, etc., *Dabsa* a. 1404, com. Szerém, Csánki, o. c., II, 243; *Dapsa* a. 1427, com. Gömör, Csánki, o. c., I, 133).

14. **Drăgșa** (ung. *Draksa*), n. top. (Timiș, com. Valkó și Baranya), care ne-a dat pe *Drăgșina*, ung. *Dragsina* (Timiș)¹⁾, *Drăgșinești*, ung. *Dragsinyest* (Caraș-Severin)²⁾, *Drăgșani*, *Drăgșenei*, *Drăgșenelul* (Teleorman), *Drăcșeni* (Vaslui)³⁾, etc., i.-rom. *Dragșić*, chiar și dacă se rostește *Drăcșa* (cf. *Neagșa* > *Neacșa*), nu poate fi derivat din rom. *drac* (Pușcariu), ci, cum dovedește srb. *Drakša*, *Dragyša*, *Dragiš*, *Dragoš*, *Drăguš*, etc., este diminutivul unui nume slav care începe cu *dragŭ* „carus”, cum sânt *Dragomir*, *Dragomil*, *Dragoslav*, etc. (Miklosich, *Denkschr.*, X, 271—272 [57—58], nr. 118).

15. **Focșa**, *Focșea*, n. pers. (Gaster, *Chrest. rom.*, I, 103), din care sânt n. top. *Focșani* (Putna), *Focșenești* (Putna), *Focșanca* (Vaslui) și *Focșari* (Râmnicul-Sărat), după toată probabilitatea, nu este derivat din apelativul *foc* (> **foçsu* „focșor” > *Focșa*; cf. Pascu și Pușcariu), ci din n. pers. *Foca*.

16. Tot așa **Lupșa**, n. fam.⁴⁾ și top. (Făgăraș, Turda, Putna⁵⁾; poate ung. *Lopșa*, com. Gömör, Vas⁶⁾ > *Lupșani*, nu este

¹⁾ Cf. *Draxafalva* a. 1442, la Csánki, II, o. c., 35; apoi *Draxa* a. 1311, *Draksafalva*, *Draxafalva* a. 1425, com. Valkó, la Csánki, II, o. c., 306; *Dragsarewe* = *Dragsarëve* a. 1506, 1507, com. Baranya, la Csánki, o. c., II, 481.

²⁾ Cf. *Draxinjalwa* a. 1454 la Pesty, *Krassó-Szörény m.*, III, 397, și la Csánki, o. c., I, 99.

³⁾ Un Vlah *Dragšan* este atestat la 1222—1228, Wenzel, o. c., I, 369.

⁴⁾ Cf. *Lwpsa*, n. fam., a. 1507 și 1496 în Hunedoara, la Csánki, o. c., V, 202—204 și 227, etc.

⁵⁾ Pentru *Lupșa* din jud. Turda cf. *Lwpsa* a. 1366, 1370, 1437; *Naghlwpsa* et *Kyslwpsa* a. 1441, etc., la Csánki, o. c., V, 719—720.

⁶⁾ Cf. *Lopșa*, munte în Carpații Orientali pe harta lui Lipszky din 1806, la Opreanu, o. c., p. 22, *Lopșa* = *Lapsa* a. 1427 (Com. Gömör), Csánki, o. c., I, 139; *Lapsa*: a) a. 1217, 1224 și 1243—1253; b) a. 1238 și 1456; c) *Lapsa-Szecső*; d) = *Egyházas-Teresztyán, Molna-* și *Német-Szecsőd* (com. Vas), Csánki, o. c., II, 795; *Alsó-* și *Felső-Laps*, plasa *Magura* (com. Szepes), poate tot *Lupșa*, cu trecerea fonetică obișnuită în ungurește (*u > o > a*) dusă în aceste regiuni de Români din Carpații nordici care au dus acolo, cum am arătat în altă parte, și: *Magura* în com. Ung. Bereg, Sáros, Szepes, Liptó, Turóc, Árva, Trencsén, *Magurka* în com. Árva, Liptó, Zólyom (I. Melich, *A honjogládkori Magyarország*, Budapest, 1925, p. 5); *Zsúny* (*Alsó-* și *Felső-Zsúny*) = „Juni” (*Swn, Soon* a. 1423, 1455, 1461, com.

un derivat al lui *lup* (> **luþsu* „lupþor” > *Luþsa*; cf. Pascu și Pușcariu), ci al numelui de pers. *Lupu* (cf. și *Lupea*; apoi srb. *Vlkša*, *Vukša* < v.-bg. *vůlků* „lupus”, *Vukdrag*, *Vukomir* și *Vlkmir*, *Vukoslav* și *Vlkoslav*, etc. rom. *Vucșan*, n. fam. ¹⁾; ung. *Farkas*, germ. *Wolfgang*) ²⁾, deși și radicele slave *lupiti* „detrahere” și *lupati* „klopfen” pot fi luate în considerare (cf. n. top. *Lupoglav* în Iugoslavia).

17. Dacă **Locșa**, pe care-l atestă Bogrea, este nume de persoană și este cules din vre-un document, poate fi cetit *Lucșa* (cf. istrorom. *Lukša*) și derivat din *Luca* (cf. și slav. *Lukša*) ³⁾. Un derivat al românescului *loc* nu poate fi acest *Locșa* nici din punct de vedere al derivației, nici al înțelesului.

18. Armenescul **Franeșea** este diminutivul lui *Francisc* sau *Frank*.

19. **Galșa**, n. top. (Zărand sau Arad ⁴⁾), com. Zala, Nógrád ⁵⁾ poate fi adus în legătură atât cu *galū* „sordidus, impurus”,

Nógrád, Csánki, o. c., I, 111); *Mencsely* (*Mencsel*) = „Muncel” (a. 1269, 1284, 1290, 1312, 1313, azi *Mentshely*, com. Veszprém, Csánki, o. c., III, 242); *Szát* = „Sat” (*Zath* a. 1344, *Zach* a. 1369, *Zaac*, a. 1371, *Sach* a. 1403, *Zaath* a. 1413—23, com. Bodrog, Csánki, o. c., II, 209); *Szecscl* (*Szecsse*, *Szecsca Szecsely*) = „Săcel” (*Zeche* a. 1320, *Zychee* a. 1330, *Zeche*, *Zeeche* a. 1344, 1424, 1460, *Zechee* a. 1416, *Zeche* a. 1448, *Sechel* a. 1466, com. Bodrog, Csánki o. c. II, 208), etc. Un praedium *Lapsa* se găsește în com. Vas la 1217, 1224, 1228, etc. (cf. Wenzel, o. c., VI, 384, 425, VII, 62, 151, IX, 227, X, 54, XI, 612). Totuși *Lopsa* ar putea fi și o formă cu suf. -a a lui *Lăpuș* < slav. *lopuhŭ* „Klette”; cf. și *Lobsa* a. 1455, 1454, 1494, în com. Pozsega; *Lobsicza* = *Lobsycha* a. 1322—1424, 1329, *Lobsycha* a. 1407, etc., *ibid.* (Csánki, o. c., II, 416).

¹⁾ Cf. *Lupsánfalva* (*Lubsanfalva* a. 1439 = *Fodor lupsa falva* a. 1464, com. Zărand, Csánki, o. c., I, 739).

²⁾ *Woksafalva* a. 1455, com. *Valkó* (Csánki, o. c., II, 363) este evident, satul lui *Vukša*, iar *Walsefolva* a. 1365, com. Vas (Csánki, o. c., II, 807), poate fi cel al lui *Vůlkša*.

³⁾ Un *Luxa* udvornicus de villa Pechel este atestat încă la 1275 (cf. Wenzel, o. c., IX, 109).

⁴⁾ *Galsa* a. 1332—7, 1444, 1479, Zărand, sau Arad, Csánki, o. c., I, 732 și 763.

⁵⁾ *Golsa* a. 1293, *Galsa* 1384, 1389—1390, 1458, com. Zala, Csánki, o. c., III, 54; *Castrum Galsa* a. 1469, etc., com. Nógrád, Csánki, o. c., I, 90 și 98.

la origine „niger”, din care avem pe *Galită* și *Haliță*¹⁾ < slav. (cf. srb., bg. rus) *galica*, rut. *halica* „Dohle”, „Corvus cornix”, cât și cu *galiti* 1. „exilire”, 2. „wohlgefällig betrachten”, „Verlangen, Sehnsucht haben nach etw., sich bemühen um etw.”, „zärtlich pflegen”, „verhättscheln”, din care s’au format câteva nume de persoană în limbile slave (vezi Miklosich, *Denkschr.*, X, 47 [261], nr. 60 și 141 25, nr. 65, care între altele, dă și pe bg. *Galeš*, pe care-l avem și noi, atât ca n. pers, cât și topic; cf. și adj. *galeș*, *galiș*, bg. *kaleš*, *galeš*, în *Dict. Acad.*, T. II. p. 216, precum și Weigand, o. c., p. 151). Dar poate fi, cu mai puțină probabilitate, și diminutivul lui *Galaction*, apropiat prin etimologie populară de unul din cuvintele amintite mai înainte. Pentru ipoteza întâia se pare că vorbește *Kalsa* (a. 1388, 1427, 1491, com. Abaúj, Fejér, *Cod. dipl. Hung.*, X, 1499; Csánki, o. c., 209) și *Kálosa* (*Kalosa*, *Kalasa* a. 1427, *Kalosa* a. 1477, *Also-Kalosa* a. 1458, *Felsew-Kalosa* a. 1477, com. Gömör, *Kalusa* în com. Ung. Csánki, o. c., I, 138), care ar putea fi apropiat de bg. *kaleš*, dacă nu cumva este un derivat al slavului *kalū* „Kot”.

20 19. **Ghișa și Goșa**, n. fam. sânt diminutivele lui *Georgios* „Gheorghe” și se găsesc întocmai ca nume de botez și în bulgărește (cf. Weigand, o. c.).

21 20. **Ioșa**, n. pers. (Banat, Hațeg), ca și ung. *Józsa* și *Josa* (vechiu *Jousa*, *Jovsa*), este identic cu srb. *Jovša* și derivă din *Jovanū* = „Ioanū” (cf. Miklosich, Melich), nu din *Iosiif*, cum s’a crezut și se mai crede (cf. ung. *Józsi* < *József*)²⁾.

22 21. Numele aprodului **Iurșa** (I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, I, 503; II, 33, 96, 101, dela sfârșitul secolului XV) este, evident, diminutivul lui *Iurg*, *Iurga* (cf. *Iorgu*, *Iorga*, *Iorgovici*, *Iurgici*, etc.) = *Georgios* „Gheorghe”, ca și **Iucșa**, **Iușsa** (> *Iucșeni*) a lui *Iuga*³⁾.

1) Cf. păraul *Halsa*, în Oituz, la Opreanu, o. c., p. 17.

2) Ca nume topic se găsește în com. Bodrog (*Josa* a. 1448, 1470, Csánki, o. c., II, 219), Hajdú (*Alsó- și Felső-Józsa*), etc.

3) Din *Jaroslav* poate fi *Irsa* (ville *Jarsa*, *Jorsa* a. 1265, *Jerse* a. 1271, *Jarsa* a. 1334, 1426, *Irsa* a. 1424, *Jersa* a. 1431, *Alsoyrsa*, *Felsewyrse* a. 1436 =

22. **Izimşa, Izemşa, Ezemşa**, n. top. (Mehedinţi) pot spune că este luat întocmai din sârbeşte, cum este şi explicabil în regiunea în care se găseşte, deşi nu pot arăta care-i este radicalul (cf. *izim* „eximere”, rus. *Izjaslav* la Miklosich, *Denkschr.*, X, 64 [278], nr. 151); n. top. s.-cr. *Izinje*, în Zagreb, *A magyar korona országainak helység-névtára*, Budapest, 188, 797, şi *Eze, Ezen* nume de bărbat şi pământ, Wenzel, o. c., a. 1278, IX, 469; c. 1292, X, 107; a. 1270, VIII, 261; a. 1275, IX, 136).

23. **Mieşa**, n. pers., nu este un derivat al românescului *mic* (Puşcariu), ci împreună cu ung. *Miksa*, este împrumutat de-a-dreptul din slavul *Mikša*, care iarăşi nu derivă dintr'un radical slav *mik-* cu sensul neprecizat (Miklosich, *Denkschr.*, X, 287 [73], nr. 219), nici nu este corespondentul lui Maximilian, cum am văzut că s'a afirmat din partea unora, ci ori din *Mika* = *Marijka*, diminutivul *Mariei*; ori din *Mika, Miko*, diminutivul lui *Mihail*; ori chiar din ceul *Mikulaš* = „Nicolae” (Melich, Weigand)¹).

24. Bogrea, l. c., a arătat că armenescul **Agopşa** > *Gopşa*, n. pers., împreună cu *Gopcea*, n. fam. (ung. *Gopcsa*), şi alături de slav. *Jakša*, este diminutivul lui *Iacob, Iacov*.

25. La cea dintâiu vedere tot un astfel de diminutiv pare a fi şi **Copşa** (ung. *Kapus*, săs. *Kopisch*), n. top. (Târnava-mare). Totuşi, cum arată forma unguerească şi săsească (cea din urmă, *Kopisch* sau *Kopis*, cit. *Kopiš*, fiind cuno-

Irsa puszta, com. Zala, Csánki, o. c., III, 63; dar *Gorsa* e din *Grigor, Gligor* în com. Csanád (*Bodgorsaya* poss. a. 1331, apoi *Gorsa*, Csánki, o. c., I, 696) alături de *Gorcea* < *Grigorcea*; *Horsa* < *Hrihor* în Timiş (*Horsa* a. 1444, Csánki, o. c., II, 41); *Gelse*, probabil nu este din *Gergely*, ci dintr'un nume *Gel* (cf. *Predium Gely* a. 1217, *Gely* a. 1248, etc., în com. Vas, Csánki, o. c., II, 752) şi *Gelemér* în com. Veszprém, care trebuie derivat din slav *gel* „gelb” (vezi Berneker, *SEW*, I, 300). *Gelse* se găseşte în formele: *Guelse* a. 1280, *Golse* a. 1320, 1332, etc. *Gelse, Egyhazasgelse* a. 1336, în com. Szabolcs (Csánki, o. c., I, 515).

¹ În Treiscaune se găseşte *Maksa*, n. top. născut din n. pers., care este diminutivul lui *Maximilianus* (Bod, Melich). *Mika* ca n. pers. şi top. este atestat mai întâiu în a. 1225 şi 1237 (cf. Fejér, *Cod. Dipl. Hung.*, II, 2, p. 63; IV, 1, p. 79).

scută și ca nume de familie)¹⁾, precum și cele documentare (*Kopus*, *Kaps*, *Kapus*, *Kops*, *Kopsch*, etc., Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, I, II și III, s. v.), nu este exclus să avem a face cu ung. *kapus* „janitor”, „portarius”, care ne-a dat *Căpușul-mare* și *mic* (ung. *Nagy-Kapus* și *Kis-Kapus*, Cluj)²⁾, *Căpușul de câmpie* (ung. *Mezőkapus*, Turda), etc.³⁾, apropiat de derivatele cu *-șa*⁴⁾.

26. Mai curând este un astfel de derivat **Cușsa**, *Cușse*, n. pers. (> *Cușseni*, ung. *Kușsafalva*, n. top. în Someș, și *Cușsor* = „Cușsor”⁵⁾, alături de care găsim pe *Cușcea*⁶⁾. Împotriva derivărei din rom. *cupă* (> **cușsu* > *Cușsa*, Pușcariu; cf. *Cușariu*, *Cușarencu*, etc.) este, afară de analogia numelor studiate până aci, și împrejurarea că-l găsim și în ținuturi foarte depărtate de Români⁷⁾.

Dar în locul lui *Iacob*, *Iacov*, care are, ce e drept, și forma *Iacub*, trebuie să presupunem ca radical mai curând un hipocoristic **kup* născut din *Prekup*, *Prikup* = „*Prikop*”, „*Prokop*”, „*Prokopie*” < gr. *Prokopios*.

¹⁾ G. Kisch, *Vergleichendes Wörterbuch*, etc., în *Archiv für siebb. Landeskunde*, Neue Folge, XXXIII. Band, I. Heft, p. 132 — 133, nu poate da o explicație multumitoare pentru săs. *Kopisch*, pe care-l pune în legătură cu n. top. lux. *Kops*, *Kopes*.

²⁾ *Villa Kopus* a. 1282, *Kapus*, *Kapous* a. 1332—1337, *Kapus*, *Magiar-kapus*, *Olahkapus*, *Kiskapus* a. 1439, 1441, *Oldhkapus* a. 1469, *Kapus*, 1471, etc., Csánki, o. c., V, 365—6.

³⁾ *Kapus* a. 1377, *Kapus* a. 1439, *Kapus* a. 1439, etc., Csánki, o. c., V, 712—713.

⁴⁾ Cf. și *Kapus* a. 1412 (com. Sáros), Csánki, I, 298; *Kapos*, *Copus*, *Kopus* a. 1332—71, *Kapus* a. 1364, etc. (com. Ungvár), Csánki, o. c., I, 386; *Kapusa*, *Kaposa* a. 1457 (com. Fejér), Csánki, o. c., III, 334.

⁵⁾ Cf. Pușcariu, *Studii istororomâne*, II, p. 285; greșit Skok, *Arch. za arban. star.*, II, 334, unde-l identifică cu *căpșor*, și *Glasnik*, XXX, 316, unde îl socotește un derivat al lui *coapsă*.

⁶⁾ Un *Kupsa* vinitor de Szamard (Veszprém) este atestat la 1082 (cf. Wenzel, o. c., VI, 2, p. 357 și I, p. 456).

Un *Kupsa* sau *Kupsa* de Orbova, este la 1315 proprietar în com. Pozsega, Csánki, o. c., II, 444; un alt *Kupsa* este atestat la Wenzel, o. c., XII, 669.

⁷⁾ Un nume de localitate *Kupcsa* se găsește în com. Bars.

Despărțirea lui *Precup*, *Prikup* în *Pre-* și *Pri-kup* s'a putut face și în urma intervenției etimologiei populare care l-a putut compara cu slavul *pri-kupŭ* „πραγματεία, ἐμπορία” < *kupiti* „kaufen”.

Slavul *Prokop* mai are și diminutivele *Proka* (cf. rom. *Proca*), *Prokoš* și *Prokša* (Melich), pe care Miklosich le derivă greșit din *prokü* „reliquus” (*Denkschr.*, X, 302 [88], nr. 301).

27. Un diminutiv al lui *Iacobus*, de astădată venit prin ung. *Jakab*, ar putea fi însă **Capșa**, n. fam., alături de care găsim și forma *Capcea*, căci o legătură dintre acesta și românescul *cap* (Hasdeu, Pascu, Pușcariu) pare a fi exclusă. Într'adevăr ung. *Jakabsa* ar fi putut da românește *Capșa* și *Copșa* (cf. *canceu* < ung. *kancsó* alături de *colop* < ung. *kalap*, etc.).

Dar ne-am putea gândi și la un radical slav care începe cu *kap-* (cf. *Capotă*). Nenorocirea este însă că aceste radicale sânt multe și nu știm pe care să-l alegem. După cele ce am văzut până aici, ar urmă să alegem din cele care formează sau pot forma nume de persoană. Dacă ar fi vorba de o poreclă, așa ar putea fi *kapa* „Kappe”, care are o mulțime de derivate (cf. *Cușmă* n. pers. și top. etc.), ori *kapati*, *kap'o*, *kapl'o* „tröpfeln, triefen”, *káplja* „Tropfen, Schlagguß”, pe care-l avem în *căpie* „boală de oi”, *capiu*, *căpia*, *Caplea*, etc.

Tot așa ar putea fi și *kava* „cornix monedula”, întrebuințat ca nume de persoană în formele cehe *Kava*, *Kavka*, *Kawka*, *Kaffka*, etc. (cf. Miklosich, *Denkschr.*, X, 65 [279], nr. 157), care ar fi putut da **Kavša* > **Kafša* > *Capșa* (cf. *Cipșa*, *Dipșa*, etc.). Aceasta cu atât mai mult că acest cuvânt l-am primit și altfel în limbă, și anume prin limba ruteană în forma *caua* cu sensul de „ființă imaginară cu care se sperie copiii” (cf. *Dicț. Acad.*, T. I, P. II, p. 221). Și apoi mai avem și alte numiri de acest fel: *Ceuca* n. pers. (Salva, j. Năsăud) < slav. *čavŭka* „Dohle”; *Cioara* n. pers. și top. (Alba, Sălagiu, Turda) < *čaola* (cf. Meyer-Lübke, *REW*, p. 194, nr. 2449, și Th. Capidan, *Dacoromania* II, 481); *Corbul* n. pers. < *corvus*, - *um*, și *Corbi*, *Corbești*, etc., n. top.; *Voronca* n. pers. și top. < rus. *vorona* „corb”; *Galița* și

Halița n. pers. și top. < slav (cf. srb., bg., rus.) *galica*, rut. *halica* „Corvus cornix”, etc. La același rezultat s’ar fi putut ajunge de altfel și din ung. *kaba* 1. „uliu”, 2. „poreclă pentru un om cu nasul coroiat” (cf. ung. *Kaba*, rom. *Caba*, etc.).

În sfârșit poate fi vorba și de rut. *kařsa* = *kařza* (*cařsa*) „Geldbeutel”, cf. și *kařčuk*, *kařšyk* „Beutel aus Leder od. Blase”, *Želechowschi*, I, 334), deși acesta în celalalte limbi slave are forma *kařsa* (cf. *Berneker*, *SEW*, I). Acest cuvânt a pătruns și în limba ungurească în forma *kářsa* și *kařsa* „traistă (de pâne), *kářsál-* „a prinde, a înhăța (Secuime), 2. „a cerși” (ibid., *Szinnyei*, *MTsz*, I, 1047) ¹⁾.

28. **Moiș**, **Moise** și **Moișa**, n. pers. și top. (cf. *Moiș* Filosoful la I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, I, 65, 66, nume de familie în Someș și Maramureș; *Moișa*, două cătune și un părau în jud. Suceava, tot la I. Bogdan, *Doc. lui Ștefan cel Mare*, II, 81; *Moișa*, ung. *Mezőmajos*, în Turda; *Moișești*, *Moișinți* în Neamț) ²⁾ pe care-l găsim alături de *Moise*, *Moiseiu*, *Moiseni*, etc., cum a arătat Melich, poate fi atât diminutivul unui nume slav compus cu *moj* „meus” (cf. n. pers. rus. *Mojmir*, *Mojslav*, srb. *Mojaš*, etc., la Miklosich, *Denkschr.*, X, 77 [291], nr. 225, precum și numele topic *Mojgrad*) ³⁾, cât și o formă mai veche a ungurescului *Mózes* „Moise” ⁴⁾.

¹⁾ Amintesc aici că Ciangăii de la Brașov au forma *kařsa* = *kařsin* < rom. *căpșune* (*Szinnyei*, *MTsz*, I, 1047; *Magyar Nyelv*, IV, 32; *Magyar Nyelvtör.*, XXXVII, 377), care ar putea fi avută în vedere și ea pentru *Cařsa*, ce e drept, cu mai puțină probabilitate.

²⁾ *Moys* a. 1256, 1323, apoi *Moyus*, *Maius*, *Mayus*, *Mayos*, *Mayws*, *Maios*, Csánki, o. c., V, 720; cf. și III, 337 și 440, precum și II, 50, unde se amintește o *Maysa* în Timiș la a. 1438. *Moisa*, *Maisa*, *Maios*, *Maius* se mai găsește în com. Baranya (a. 1325, 1333, 1334, etc., Csánki, o. c., II, 504), Gömör (a. 1334, id. ibid., I, 141), Tolna (a. 1274, etc., id. ib., III, 440), etc.

³⁾ *Magyar Nyelv*, III, 1907, l. c.

⁴⁾ *Magyar Nyelv*, X—1914, p. 106 și 194—195. Ca nume de persoană este atestat *Moișa* mai întâiu la începutul secolului XIII: *Moysa* a. 1238 (*Wenzel*, o. c., VII, 63), a. 1245 (ibid. VII, 199), a. 1280 (ibid. IX, 286); *Moysa* a. 1284 (ibid., IX, 416), *Moischa* (*Fejér*, o. c., V, 3, p. 308), etc.

29. **Neacşa, Neagşa, Neagşe, Necşa** ¹⁾, ca și **Neacșul** (> *Necșești*), n. pers., împreună cu bg. *Někša, Někšul*, derivă, cum a arătat Miklosich (*Denkschr.*, X, 82 [296], nr. 256), din slav *něga* (cf. *Neagul, Neaga, Neagoie*; bg., srb. *Něg*, bg. *Něga*, bg. *Něgol, Něgul, Njagul, Něgoje*, apoi compusele srb. *Negomir, Negoslav*, p. *Nigoslav*, etc., etc. ²⁾).

30. **Nieșa** n. pers. (> *Nicșana*, în Gorj, *Nicșani*, în Botoșani) n'are a face nici cu *Nichita (Nechita)*, nici cu *Nichifor* și *Nicodim*, ci este diminutivul slavului *Nikolaaj, Nikola*, etc., cum este și *Nika* (cf. bg. *Nika, Ničo, Nišo* la Weigand, I. c.) ³⁾).

31. **Oprișa**, n. fam. și top. ⁴⁾, ca și *Opriș*, cu toate derivatele lor, ⁵⁾ sânt fără îndoială diminutivele lui *Oprea* (cf. bg. *Oprja, Oprjo, Oprëten, Oprenko*), care după toată probabilitatea are același radical cu verbul *opri* < v.-bg. *oprëti* „aufhalten, verzögern“ (cf. Weigand, o. c. p. 147).

32. **Păușa**, n. top. (Sălagiu), **Păușe** (Bihor), cum arată fonetismul, ne-a venit prin ung. *Pósa* din slav. *Pavša* < *Pavel* (cf. srb. *Paša*). Pentru fonetism cf. *Doșa. Pousa, Posa, Pous, Pows* se întâlnește des ca nume de persoană în documente începând cu anul 1222 (v. Zimmermann-Werner, I, II și III, s. v.). Tot așa și în toponimie în formele *Posa*,

¹⁾ Un *Nexa* (Nexe) este atestat ca posesor în jud. Brașovului la 1400 și 1482 (Csánki, o. c., II, 26, s. v. *Bél*), iar *Nexafi* (*Nexefi*) la 1369 în Timiș (Csánki, o. c., II, 86).

²⁾ Forma cu *-cea, -ce* se găsește în toponimie: *Nekche*, fluv. a. 1228, Poss. *Nekcha* a. 1310, *Nekche* a. 1311, etc. în com. Baranya (Csánki, o. c., II, 463), etc.

³⁾ Cf. *Miksi* (com. Nógrad), *Miksofalva* sau *Mikšova* (com. Trencsén) alături de *Mikola* (Sătmar), etc. *Miklós*; ung. *Mikola* = rom. *Nicula* (Someș), etc.; apoi n. pers. *Nilvan* < *Miluan* < *Milovan* alături de *Miluan*, ung. *Milván* (Arad) și *Milova*, ung. *Milova* (Arad), precum și de *Milașul-mare* (ung. *Nagynyulas*) și *Milășel* (ung. *Kisnyulas*), care n'are a face cu ung. *nyúl* „iepure“, cum s'ar părea din traducerea ungurească, ci cu slavul *mil* (cf. s.-cr. *Milași, Milășevac*, etc.). O „poss *Nykša*“ este atestată mai întâiu la 1267 (Wenzel, o. c., XI, 567).

⁴⁾ Cf. *Oprissa falva* a. 1400, în Caraș-Severin (Csánki, o. c., II, 105).

⁵⁾ *Oprișul* (Gorj), *Oprișeni* (Suceava, Iași), *Oprișești* (Tecuciu), *Oprișța* (Vaslui), *Oprișorul* (Dolj).

Posafalua, Posafalva (j. Bihor, Sălăgiu; com. Valkó, Zala, Zemplén, etc.), Csánki, o. c., I, 378, 620; II, 344, etc.)¹⁾.

33. **Popșa**, ca și *Popșor*, n. fam. și top. (cf. *Papșa* în Csik-Ménaság, la Opreanu, o. c., p. 14), mai curând poate fi diminutivul numelor *Popș*, *Popșovici*, *Popșov*, etc. < slav. *popŭ* „Priester”, decât al apelativului românesc *popă* „popă mic” (Hasdeu, Pușcariu; cf. *popuță*, *popoiac*). Ba nu este exclus chiar să fie identic cu ung. *Pouša* (*Pósa*) care prin formele *Powșa* > * *Poșșa* ne-ar fi putut da *Popșa* (cf. cele spuse la *Cipșa* și *Dipșa*), mai ales dacă admitem influența lui *popă*, *Popș*, etc. Din *Popșa* e *Popșești* > *Pocșești*.

34. Pentru **Purșa** (*Purja*), n. fam., cf. slav. *prŭvij* „primus” (> rom. *Pâr vul*, *Pâr van*), în special compusul *Prŭvoslav* și diminutivele rusești *Pervuša*, *Perša* (Miklosich, *Denkschr.*, X, 88 [302], nr. 306), din care poate deriva și n. top. **Perșa** (Năsăud)²⁾, *Perșani* (Făgăraș) și *Perse* (Nógrád), pe care altădată (*Topominie și istorie*, Cluj, 1928, p. 79, nota) le-am pus în legătură cu rad. slav. *perch-* „flattern, nieseln, regnen, stieben” (cf. rut. *perchnyty* „moderig werden”, *perchaty* „flattern”, rus. *porchatk* „flattern”, n.-sl. *prhati* „flattern”, *pršeti* „nieseln”, ceh. *pršeti* „stieben, fallen, regnen”, pol. *perzchnać*, *pierszyć* „stieben”, etc., ap. Miklosich, *EWS*, 241—242)³⁾; dar și ung. *purzsa* „oaie românească, cu coarnele sucite și părul alb” (*Magyar Nyelv*, VIII—1912 p. 1397).

34. **Rapșa**, n. top. (Vaslui), ar putea fi diminutivul unui hipocoristic format din *Rafail* (cf. alb. *Rafa*, *Rapo*, *Rapuș-i*), *Raveca* ori din *Basarab*, în sfârșit diminutivul lui *rabŭ* „ro-

¹⁾ Forma cu *-cea*, *-ce* o avem în *Polcsa*, *Polcse*: *Polche*, *Pulche*, *Poche*, *Polcze*, *Polthe* a. 1399, 1426, 1428, 1439, 1446 (com. Baranya), Csánki, o. c., II, 518; și în *Povcse*: *Powchye*, *Piowchye* a. 1506, 1507, id., ibid. *Pousa*, n. pers. este atestat însă dela a. 1208 (Fejér, o. c., III, 1, p. 368) și se întâlnește foarte des în documente după această dată.

²⁾ Ca nume de pers. *Perse* este atestat la 1299 (cf. Wenzel, o. c., V, 226, 229, 231).

³⁾ Pentru fonetism cf. *Turda* < slav. *tvŭrdŭ* „hart”, „fest”, „stark” (vezi N. Drăganu, *Toponimi și istorie*, Cluj, 1928, p. 146—149 și 173—175, și Otto Liebart, *Die Ortsnamen des Seklergebietes in Siebenbürgen*, în *Balkan-Archiv*, III, p. 74—76, Nr. 420).

bul lui Dumnezeu)"; cf. *Raba*, subdivizie a comunei Bobul (Gorj).

35. **Romșa**, n. pers. alături de *Romcea*, trebuie să fie diminutivul lui *Roman* (cf. *Comșa* < *Coman* și *Tripșa* < *Trifu*, *Trifan*).

36. Numele lui (Ion) **Saeșa** (ibid., I, p. 385, 386) pare a fi *Isac*, scurtat *Sac* + suf. -*șa* (la scurtare a putut să influențeze și apelativul slav *sakŭ*, rom. *sac*). Cf. alături n. top. *Isaccea*¹⁾.

37. **Semșa**, ca și srb. *Simša*, cum ar putea fi citit în document, este diminutivul lui *Simion* (cf. *Simu*, *Sima*, etc.), care în limbile slave dialectal are și forme cu *e-* (cf. bg. *Sema*, *Semko*, *Semčo*, etc.)²⁾.

38. Alături de **Teeșa**, n. pers. care ne-a dat în toponimie pe *Tecșești* (Alba)³⁾, găsim în documentele cele mai vechi (a. 1211, Wenzel, o. c., I, 108, 113, 119, 121, etc.) și formele *Thek*, *Tek*, *Theku*, *Theka*, *Theke*, *Thekus*, *Thekche*, ceea ce ne arată, că putem să-l punem în legătură tot atât cu arom. *Teșa* < *Tegu*, *Tegea* = „Stergiu”, cât și cu n. pers. slav. *Thekla* (rom. *Tecla* și *Teclu*).

39. **Tomșa**, ca și *Tomcea* și *Tomeș*, este un vechiu și des nume românesc (au fost și Domni cu acest nume) și este cu siguranță diminutivul slav *Tomša* al lui *Toma* (*Thomas*).

40. Nu pot spune cu siguranță care este etimologia lui **Topșa**⁴⁾, n. pers. și top., care se găsește alături de *Toșa* și

¹⁾ Vezi pentru acestea cele ce scrie Per. Papahagi, *Dunărea*, I, p. 36.

²⁾ Și ungurescul *Simon* își are corespondentul său, cf. *Semse* (*Zemse*, *Zemze* a. 1332—7, *Zempse* s. XIV, *Scemse*, *Semse*, *Scempse* a. 1427), în com. Abaúj (Csánki, o. c., I, 217). Un *Scemsca*, vinitor, este atestat la 1086 în Pannonia (Wenzel, o. c., I, 35), *Sempse*, în a. 1420 (Fejér, *Cod. dipl. Hung.*, X, 6, 293), *Semse* a. 1397 (ibid., VII, 299), *Zempse* a. 1434 (ibid., X, 7, 614). Formele cu *z=sz*, firește, nu pot fi ungurești.

³⁾ Cf. *Teksefalva*, în com. Valkó (Csánki, o. c., II, 356); *Tekse*, în com. Vas (id., ibid., II, 803); *Tek(c)se*: *Tekche* a. 1453, 1487, *Thexe* a. 1487, în com. Fejér (id., ibid. III, 353), *Tekse-Szalok*, lângă Eger, a. 1298 (Fejér, *Cod. dipl. Hung.*, IV, 2, p. 26).

⁴⁾ Cf. *Topșa* a. 1211 (Wenzel, o. c., I, 110), a. 1225 (ibid., VI, 430); *Topșa* a. 1415, An. Inst. de Ist. naț. din Cluj, IV, București, 1928, p. 421; *Da-*

Topcea, cu toate că el ar putea fi explicat ca diminutivul lui *Tofan* = *Teophanes*. Tot așa sânt nedumerit în privința lui *Tușsa*¹⁾, pe care-l găesc alături de *Tușa* și ar putea fi o formă secundară sau o grafie a lui *Topșa* (cf. *Bocșa-Bucșa*; *Copșa-Cușșa*; *Domșa-Dumșa*, etc.), rezultată din apropierea prin etimologia populară de alte cuvinte (cf. *tupili*, etc.).

41. **Toșa**, n. fam. (Cluj, etc.), este diminutivul lui *Teodor*, *Todor* și se găsește întocmai în limba bulgară (cf. Weigand, o. c.). Din *Toka* (< *Todka* = *Todor*) e *Tocșa* (doc. *Taxa*, *Toak a*).

42. **Trișa**, n. pers., care se întâlnește alături de *Triș*, *Trișul*, *Trișa*, *Trișcea*, pare a fi diminutivul lui *Trișon* = *Trișon*, *Trișan*, *Trișu*.

43. **Vieșa(ni)**, n. top. (Botoșani), Dorohoi, este diminutivul lui *Viko*, *Vika*, care poate fi din *Vichentie* ori din *Rodovica* (mai nou ar putea fi din *Victor*).

44. Fără a putea spune care este numele dela care trebuie să pornim, diminutivele unor hipocoristice trebuie să fie și **Feașa** și **Țieșa**, date de Bogrea, l. c., în cazul că sânt nume de persoane. Pentru cel dintâiu, dacă e vorba de numele vreunui Ungur, Secuiu sau Ciangău (românizat), ne putem gândi la un derivat de felul lui *Fehérsa* < *fehér* „alb” și *Kéksa* < *kék* „albastru” din ung. *fekete* „negru”, cf. n. pers. *Fekete*, *Feke*, etc.²⁾. Pentru cel din urmă cf. *Țicăul*, *Țicna* în Tecuciu, dar cred că n’avem de ce aminti pe *țică* < *puțică* sau *băețică*, vorbă cu care ne adresăm copiilor³⁾.

vid Topșe din Zărnești (jurnalele din 1929); *Thopsajalwa* a. 1478, în Timiș (Csánki, o. c., II, 90; Pesty, *Krassó-Szövény m. tört.*, t. II, 2, 253).

¹⁾ *Tușsa*, *Tușza* a. 1215 (Wenzel, o. c., VII, 377).

²⁾ Cf. *Fexed*, nume de bărbat, în regiunea Balatonului, unde găsim și pe *Kéksa* a. 1211 (Wenzel, o. c., I, 122).

³⁾ Au putut fi întrebuițate de Români unele din numeroasele nume derivate cu sufixul *-șa* care se întâlnesc în documentele arpadiene, dar n’am puțința să dovedesc acest lucru.

Iată câteva despre care n’a fost vorba până aici: *Avse*, *Belse*, *Bensa*, *Bersa*, *Bogatsa*, *Bogaxa*, *Bunsa*, *Bursa*, *Dedsa* (cf. *Deđ*), *Dobrisa*, *Doxa*, *Doksa*, *Ekxa*, *Exa*, *Exe* (cf. *Ek*, *Ekch*), *Empsa*, *Emsa*, *Gabsa*, *Gapșa*, *Garabsa*, *Garse*, *Gerse*, *Gnepse*, *Ipsa*, *Iexa*, *Kalsa*, *Kolse*, *Kunse*, *Marsa*, *Marse*,

45. **Dilşa, Delsa, Delja**, sat în Hunedoara (cf. Ign. Lenk, *Siebenbürgens geographisch-, topographisch-, statistisch-, hydrographisch- und orographisches Lexikon*, Wien 1839, I, 258) probabil trebuie adusă în legătură cu rus. *дѣлѣ* sau s.-cr. *dějel* < p. sl. *dělz* „Teil” (> rom. *deal*), știut fiind că în Hunedoara avem și alte numiri de origine rusească ori sârbească; cf. însă și srb. *D'ela, D'elasica, D'eliborei*, etc.

Unele dintre numele de localități derivate cu sufixul *-şa* arată, ca și cele derivate cu *-uş, -oş, -eş*+*-a*, cu care de altfel sânt înrudite, o calitate ori locul unde se află o colecție de animale, plante, etc. Uneori *-şa* într'adevăr nu este decât rezultatul sincopării vocalei atone din unul din cele trei sufixe înrudite amintite.

Dintre numele tratate până aici, așa pot fi, cum am văzut, *Capşa, Clepşa, Cucşa, Dipşa* și *Galşa*, și așa sânt următoarele:

46. **Grubşa**, n. pers., ca și istrorom. *Grubša*, este din srb. *Grubiša*, pe care Miklosich, *Denkschr.*, X, 53 [267], nr. 94, îl derivă din srb. *grúb, gruba, grubo* „dick, grob, häßlich” < v. -bg. *grōbŭ* „rugosus, plebejus” (cf. și srb. *Grubiš, Grubeša, Grubiša, Grubeša*, etc.).

47. **Gropşanu** însă, la care trimite S. Puşcariu, *Studii istroromâne*, II, p. 311, 273, pentru istrorom. *Grubša*, dacă nu poate fi un derivat din rom. *groapă*, trebuie să fie din ung. *gróf* „conte”, întocmai cum este *Gerepse*, în com. *Zemplén* (*Gerebse* a. 1332—7, *Gerepse* a. 1432, Csánki, o. c., I, 348) și în Solnocul-de-mijloc și exterior (*Gerebse* a. 1368, Csánki, o. c., I, 555) din *geréb* „villicus”.

47. **Japşa**, n. top. (Brăila, Buzău) sau *Jaşsa* se găsește și ca apelativ, însemnând „baltă (cu iezero, privale, grinduri, stufării și păpuriş)”, „lăcuşor”, „groapă” cu apă ră-

Merse, Mersa, Minsa, Mirsa, Mirse, Mocsă, Moxa (cf. *Mokche, Mokcha, Moksa*), *Muthsa, Namsa, Numsa, N. stursa, Paxa, Pexe, Pounsa* (> ung. *Pánşa, Pánzsa*; cf. rom. *şăun* < pavo, -o-nem, din care este slavul *paunŭ*), *Pesa, Poisa, Pompsa, Puxa, Roxa* (cf. *Raxa*), *Sa şpsa, Şapsa, Sebsa, Stipsa, Stoysa, Supse, Sve şsa, Teyse, Toxo* (< *Toka* = *Todka* = *Todor*), *Tunsa, Uxa, Vaşsa, Vcişă, Vraxa, Zelsa, Zlopsa, Zousa*, etc.

masă de înec”, „depresiune în terenurile proaspăt inundate”, „viroagă”, și probabil trebuie pus în legătură cu slav. *žaba* „broască” (cf. și *jabiu*, *jabie* „mușchiu”, „*Polytrichum perigoniale*” și „*Polytrichum commune*” < slav. *žabiŭ* „Frosch-”; apoi *Jabenîța*), din care s’a putut deriva un colectiv de felul lui *Racșa*, etc. Este interesant de reținut că o astfel de „japșa” se numește *Racotă* (Brăila, la N. E. de com. Ciacărul, *Marele Dicț. Geogr.*, V, 151).

48, 49. Despre apele **Lepșa** și **Lepșulețul** (amândouă în Putna), „vielleicht auch **Lipșea** (Bacău)”¹⁾, I. Iordan, *Rumänische Toponomastik*, p. 37, crede că pot fi puse în legătură cu v. -bg. *lěpъ* „pulcher, aptus” (cf. compar. rut. *lipšyj* „besser”, srb. *ljepši* și *ljepšati* „verschönern”; slov. compar. *lepši* și *lepšati* „schmücke, zieren”; ceb. compar. *lepši* și *lepšiti* „bessern”, pol. *lepszić* „bessern”, etc. la Bernecker, *SEW*, 711, 712). Dar poate fi vorba și de un nume de persoană: *Lepa* este cunoscut ca nume de familie și la noi (cf. ceh. *Lěpa*, srb. *Ljepavica*, *Lěpičin*, *Ljeposava*, etc. la Miklosich, *Denkschr.*, X, 285 [71], nr. 206; bg. *Lěpa*, *Lěpoja* la Weigand, o. c., p. 151). Și mai sânt posibile și alte explicări. Astfel: din v. -bg. *lěpŭ* (bg. srb. *lijep*, ceh. pol. *lep*, rut *lip*, etc., „Leim”, „Lehm”, cf. și *lipi*, *lepi* < v. -bg. *lěpiti*), apoi n.-pers. ung. *Lépes* < ung. *lep* „cleiu”, etc.; chiar și din v. -bg. *lěvŭ* „sinister” (cf. srb. *Lěv*, rus. *Levas*, pol. *Lěvic*, etc., la Miklosich, *Denkschr.*, X, 285 [71] nr. 204), ca să nu mai pomenim românescul onomatopoetic mai nou *lepși* „a bate, a face *liap* ! cu o palmă” (cf. *leapșă* = „palmă”).

Pentru *Lipșa* se mai pot avea în vedere derivatele din *lipa* „tilia” (cf. *Lipa* sau *Lippa*, *Lipitia*, *Lipicul*, *Lipnița*, *Lipova*,

¹⁾ *Lipse havas* în Oituz, *Kish-Lipse*, ibid., *Lipse*, pe părâul Putna, la Opreanu, o. c., p. 17 și 19; *Lipsejalva* = *Lepsen(y)jalva* : *Lypsejalwa* a. 1398—9, *Lepsynjalwa* a. 1481, com. Valkó (Csánki, o. c., II, 329); *Lipcse* : *Lypche* a. 1449, în Maramureș (Csánki, o. c., I, 450); *Lipcse* (*Lipsa*) ibid. (*A magyar korona országainak helységnevéi*, Budapest, 1888, 474); *Lipse* (*Lipcse*) : *Lypse*, *Lipse* a. 1415, 1417, 1425, *Lypche* a. 1416, în com. Zala (Csánki, o. c., III, 79).

etc. la Iordan, o. c., p. 33. și numeroase exemple slave la Miklosich, *Denkschr.*, X, 195—196 [277—278], nr. 307), dar și *ljubū* (cf. srb. *Ljubiša*, ceh. *Libuše*, srb. *Ljubomir*, ceh. *Libomir*, etc., la Miklosich, *Denkschr.* X, 285 [71], nr. 208).

50. **Racea**, n. pers. și top.¹⁾ (ung. *Ráksa*, *Raksa*, Sătmar; cf. *Raksa* și în com. Túrócz) după toată probabilitatea derivă din slav. *rakū* „Krebs” (>rom. *rac*, ung. *rák*), din care avem atât nume de persoane (cf. *Racoviță*, *Racoțea*, ung. *Rákoczi*, etc.), cât și topice (*Racova* = ung. *Rákosterebes*, Sătmar; *Racovița* = ung. *Oltrákovicza*, Sibiiu; = ung. *Rákovicza*, Timiș; *Racăș* sau *Rachiș* = ung. *Rákos*, Sălagiu; *Rachiș* = ung. *Aranyorákos*, Turda; *Răchișel* = ung. *Oláhrákos*, Alba; *Rachișul-român* = ung. *Oláhrákos*, Turda; *Racoș* = ung. *Csikrákos*, Ciuc; *Racoșul-de-jos* = ung. *Alsórákos*, Târnava-mare; *Racoșul-de-sus* = ung. *Falsórákos*, Odorheiu; *Răcășdia* = ung. *Rakasdia*, Carașseverin; *Răcăștia* = ung. *Rákosd*, Hunedoara²⁾, *Racul*, Dâmbovița, Vâlcea; *Raci*, Gorj; *Racotă*, Brăila, *Racoți*, Gorj; *Racova*, Vaslui, *Racovița*, Muscel, Buzău, Romanați, Vâlcea, Argeș, Dolj, Râmnicul-Sărat, etc.; cf. ceh., rut. *Rakoc*, srb. *Rakova*, ceh., *Rakšice*, *Račice*, srb. *Rakešić*, etc. la Miklosich, *Denkschr.*, X, 170 [54], nr. 251). Într'adevăr forma documentară cea mai veche este *Rákos* (cf. Csánki, o. c., I, p. 438; Szirmay, *Szatmár m.*, t. II, 337).

Totuși cf. și rus. rut. *rakša* „Racke”, „Blauracke”, „Mandelkrähe”.

51, 52, 53. Intenționat n'am amintit forme ca **Nedveșa** (Maramureș), **Noapteșa** (Mehedinți) sau **Păelișa**, ung. *Poklos* (Alba), *Pácișa* ung. *Poklisa* (Hunedoara), *Pigleșa*, ung. *Poklostelke* (Somes), etc., care sânt ori femininele, ori derivatele

¹⁾ Ca nume de persoană atestat mai întâiu la 1280 (cf. Fejér, *Cod. dipl. Hung.*, V, 3, 72).

²⁾ Este interesant de observat că *Răcășdia* < ung. *Rákosd* (ca și *Racoș* < ung. *Rákos*) a fost reprimat în ungurește în Caraș-Severin ca *Rakosdia* și a fost modificat în *Răcăștie* în Hunedoara, sub influența rostirii Germanilor, ca și *Orăștie* < *Várasd*.

cu sufixul topic *-a* ale adjectivelor *nedves* < ung. *nedves* „umed”, *noaptes* < *noapte* și *pâcles* < *pâclă* 1. „Pfuhl”, 2. „Schwülle bei bedecktem Himmel” < v.-bg. *puklŭ* „Pech”, „Höhle” (cf. și ung. *poklos* „răios, răpănos, bubos” și *pokol* „iad” < v.-bg. *piklŭ*), deși acest din urmă, de ex., este deosebit de interesant pentru felul cum a trecut dintr’o limbă într’alta.

54. Tot așa este, cum am amintit, poate și **Nemșa**, ung. *Nemes*, sâs. *Nimesch* (Târnava-mare), care, după sincoparea lui *-e* aton, a fost atras spre derivatele în *-șa*¹⁾.

54. Cele scrise mai sus despre derivatele cu sufixul *-șa* pot să arunce lumină și asupra originii numelui **Brașovului**, ung. *Brassó*. Formele documentare cele mai vechi le-am dat în *România în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933, p. 567—569, c. 261. Numele latinesc îi este la început *Brassó* (adj. *bras(s)oviensis*), mai târziu (dela 1342 încoace) *Corona*, probabil după germ. *Kronstadt*; apoi *Armizegetusa*, *Samozagetusa*, *Stephanopolis*, *Tiasum*, *Brassovia*; cel german *Kronstadt* (modificat în *Cragenstadt*, *Magyar Nyelvőr*, XLII, 166, iar cel săsesc *Krŭnen*, *Krŭnen* (A. Schullerus, *Nyelvtudomány*, I, 92)²⁾.

Numele românesc vechiu este *Brașov* și ne-a venit din slavonește (nu din ungurește, cum susține Gombocz-Melich, *MEtSz*, 533—534); forma *Brașeu* este mai nouă și derivă din ung. *Brassó*. Forma *Brașov* se întâlnește de altfel în documentele slavo-române dela înc. sec. XV, iar *Brašev* încă din 1282.

Un *Brașeu*, ung. *Brassó* se găsește și în jud. Hunedoara (atestat la Lipszky, *Rep.*, II, 22, după care forma românească a acestuia este *Brassa* = „*Brașsa*”, cea germană

¹⁾ Cf. și *Nemsova* (cit. *Nemšova*), în com. Trencsén.

²⁾ Istoria numelui Brașovului până la 1900 se poate citi la A. Horger, *Brassó és Kronstadt*, în Anuarul școlii reale superioare de stat din Brașov pe 1899—1900; cf. și I. Melich, *Magyar Nyelvőr*, XXXI, p. 511—512, și Gombocz-Melich, *MEtSz*, 533—534. Date și mai complete ne dă în timpul din urmă în privința numelui Brașovului Rásonyi Nagy L., *A Brassó név eredete*, în *Magyar Nyelv*, XXIV, 311—318; XXV, 17—27.

Braschen, iar cea ung. *Brassó*). Alt *Brassó* se găsește în com. Hajdú. Un al treilea *Brassó* a existat în secolul al XV-lea în Timiș (cf. Csánki, o. c., II, 26, 30); *Brașovana-mare*, pădure și păraiaș, se găsește în Neamțu; *Brașovnița* sat, vale, în Izvorul, *Poiana-Brașovului*, etc. în Buzău; *Brașlovița*, în Ialomița; *Brașouți* = *Brășăuți* a. 1411 în Neamț (M. Costăchescu, *Doc. mold.*, I, 80).

Evident, formele slave ale *Brașovului*, nu se pot despărți de srb. *Braševo*, pe care Fr. Miklosich, *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slawischen, Denkschr.*, X, p. 134 [18], nr. 26, îl derivă dintr'un nume de persoană format din rad. *brah-*, fără a putea atesta acest nume. Totuși numele de pers. slav. *Braš* există, cum se poate vedea din *Moroškin, Slavjanskiĭ imenoslov*, 26 (cf. Melich, l. c., p. 512), și există și *Braša* (cf. și srb. *Brajiša* > i.- rom. *Brajiša* alături de *Brateša*, *Bratiša* la Miklosich, *Denkschr.*, X, 36—37, [250—251] nr. 18) și *Brašić* = „Bratoslav”, *Brašul* = „Brato'ub” la Maretic, *Rad*, LXXXII—1886, pp. 110 și 128, dar aceasta, cum a arătat Weigand, o. c., p. 113, § 6, nu derivă din radicalul *brah*, cum credeă Miklosich, ci din *brat[e]* (cf. *Brate*, *Bratoslav*, *Bratislav*; rom. *Bratu[L]*, etc.). *Braša*, *Braš* sânt după Weigand destul de vechi, „wohl schon in die altslavische Zeit zurückreichen”, ca să le putem pune la temelia slavelor *Brašina*, *Brašev[o]* și *Brašov[o]* > rom. *Brașov* > ung. *Brassó* > rom. *Brașău* sau *Brașeu*, ceea ce și face în o. c., p. 161²⁾.

¹⁾ Forma *Brassófalva* din Someș, pe care i-a comunicat-o B. Jancsó lui Melich (cf. l. c., p. 512) probabil este identică cu rom. *Brașfalău* = ung. *Balázsfalva* din jud. Năsăud.

²⁾ Alte păreri mai vechi se pot vedea la Horger, o. c., 13—19, și la Rásonyi, Nagy, *Magyar Nyelv*, XXIV, 313—316. Dintre cele mai nouă relev: I. Melich: < slav. *broš* = *brošĭ* „Rubia tinctorum”, *Magyar Nyelvéör*, XXIX, 511—512, combătută de O. Asbóth, *ibid.*, XXX, p. 70—73; C. Fiók: < *boros-jó* „Valea borcutului” sau „borvizului”, *Magyar Nyelvéör*, XXX, 20—23, combătută de A. Horger, *ibid.* 95, și admisă de I. Trencsényi, *ibid.* 143; G. Kisch: < *Brădiș-ău* < *Brădišov* < *brădiš* + suf. *-ov* < *brad* „Tanne” (*Siebenbürgen im Lichte der Sprache*,

În rezumat putem spune că sufixul *-şa*, care nu este *-ş+* articolul feminin *-a* (Puşcariu), ci slavul *-ša* (identic la origine cu *-iši*, din care s'a născut prin ataşarea lui *-a*, ca şi *-eşa*, *-işa*, *-oşa*, *-uşa*, *-aşa*, *-juşa* (cf. *Braşa* alături de *Brateşa*, *Bratişa* şi *Brateş*), nu este sau, mai bine, nu mai este viu în limba română pentru a deriva nume de persoane. Cele pe care le avem, au fost luate de noi, aşa cum sânt, din limbile slave şi din cea ungurească. Tot aşa ne-au venit şi câte-va nume topice care arată o calitate sau o colectivitate de animale, etc.

După timpul şi limba din care au fost luate, ele au înfăţişarea deosebită (cf. *Bogşa* sau *Bocşa*, *Toşa* alături de *Ioza*, etc.).

Sufixul *-şa* a putut fi simţit însă ca fiind viu în limba noastră veche, cum pare a ne arăta *Lupşa*, care derivă din n. pers. *Lupu*, *Lupea* şi este, alături de rom. apus. *Kukşa*, *Puljša* şi *Pounša*, poate singurul dintre cele discutate mai sus despre care putem spune aproape cu siguranţă că este românesc (cf. însă şi srb. *Lupoglav* din slav. *lupiti*).

Dar, odată cu încetarea influenţii slavone, puterea lui de viaţă a scăzut pentru a dispărea apoi cu totul.

p. 131—132), neprobabilă din pricină că rom. *brad* ne-a venit din alb. *breθ*, iar derivarea din acesta + suf. *-iş* a lui *brădiş* este relativ nouă, totuşi la această formă nouă ar trebui să presupunem că s'a ataşat vechea formă a sufixului slav *-ov* (ar fi o derivare hibridă greu de admis); G. Giuglea : dintr'o bază indoeuropeană *bharos*, *bhars-inom* „zur Gerste gehörig”, prin filiaţie slavă, cf. v.-bg. *brašino*, s.-cr. *brašno* „Mehl”, etc. (*Dacoromania*, III, 771). Cu totul greşită este explicarea lui Rásonyi Nagy din studiul, altfel foarte bogat, citat mai sus : < bulgaro-turcul *borsuy* „eau claire” (*Magyar Nyelv*, XXV, 17—27).